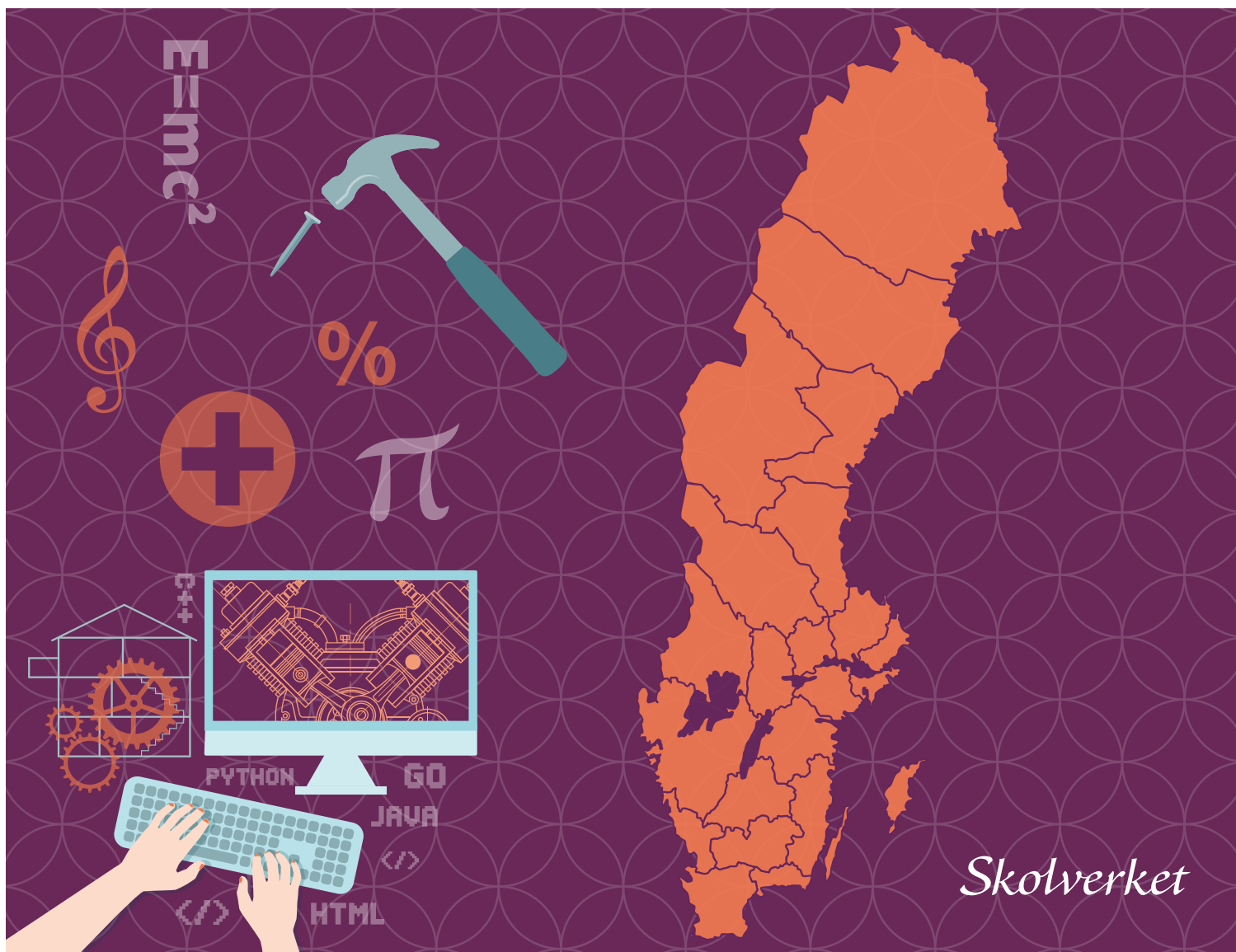

Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning

En nationell bild

Skolverket

Utbud och efterfrågan på gymnasial utbildning

En nationell bild

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri PDF
från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-2023:12-SE

Grafisk form och illustrationer: Typoform

Grafik och kartor: Skolverket

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Förord	5
Skolverket bedömer att det krävs fler insatser än ändrad dimensionering	6
Bristande matchning på flera nivåer	6
Skolverkets bedömningar av länens utbildningsutbud	8
Bakgrund: matchningen på arbetsmarknaden behöver stärkas	12
Nya bestämmelser om planering och dimensionering av gymnasial utbildning	12
Arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade	14
Behovet av yrkesutbildade väntas öka	14
Risk för överskott på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning	20
Efter utbildningen	23
Efter gymnasieskolans nationella program	23
Vilka högskoleutbildningar läser ungdomar efter gymnasieskolan?	28
Etablering efter yrkesutbildning inom komvux	28
Vilka yrken leder utbildningen till?	29
Unga och vuxnas efterfrågan	31
Ungdomars efterfrågan på utbildning i gymnasieskolan förändras över tid	31
Ungdomars efterfrågan varierar mellan länen men några mönster återkommer	33
Vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux är svår att värdera	34
Kvinnor och män efterfrågar olika utbildningar inom både gymnasieskolan och komvux	38
Utbud av gymnasial utbildning	40
Utbudet i gymnasieskolan	40
Utbud av yrkesutbildning inom komvux	45
Referenser	47
Bilaga 1. Antal elever per inriktning inom gymnasieskolans yrkesprogram	48

Förord

Den 1 juli 2023 trädde nya bestämmelser i kraft som bland annat innebär att arbetsmarknadens behov ska få betydelse vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux). Idag utbildas det fler än vad som behövs på arbetsmarknaden från vissa utbildningar, och färre än vad som behövs från andra.

Syftet med de nya bestämmelserna är att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och att förbättra kompetensförsörjningen till välfärd och näringsliv.¹

I samband med lagändringarna fick Skolverket ett nytt uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag till stöd för huvudmännens arbete med planering och dimensionering.² I planeringsunderlagen analyserar Skolverket hur utbudet av gymnasial utbildning ser ut i förhållande till arbetsmarknadens behov och unga och vuxnas efterfrågan på och behov av gymnasial utbildning på regional nivå.

Den här rapporten är ett komplement till de regionala planeringsunderlagen. Vi lyfter blicken och tittar på samma teman ur ett nationellt perspektiv. Hur ser behovet av gymnasialt utbildade ut på den nationella arbetsmarknaden? Vilka utbildningar efterfrågar ungdomar och vuxna? Och vilka likheter och skillnader finns mellan länen?

Vi pekar också på några utmaningar som Skolverket ser kopplat till kompetensförsörjningen av gymnasialt utbildade framöver.

Rapporten har utarbetats av Sofie Andersson, Rasmus Sundin och Love Wennemo Lanninger som arbetar på Skolverkets analysavdelning.

Solna, 31 oktober 2023

Peter Fredriksson
GENERALDIREKTÖR

Sofie Andersson
UNDERVISNINGSRÅD

---

1. Prop. 2021/22:159 s.1.

2. 6 a § i förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

Skolverket bedömer att det krävs fler insatser än ändrad dimensionering

Idag är det många arbetsgivare inom såväl privat som offentlig sektor som har svårt att hitta rätt kompetens när de ska rekrytera. Det gäller inte minst arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB:s) arbetskraftsbarometer uppger arbetsgivare att det är brist på utbildade från flertalet gymnasiala yrkesutbildningar.³ Svenskt Näringsliv menar att yrkesutbildning på gymnasial nivå är den mest eftertraktade utbildningsbakgrunden när svenska företag ska rekrytera.⁴ På sikt riskerar denna brist att bestå och till och med förvärras. Enligt SCB:s långsiktiga prognos över tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden är det risk för brist på gymnasialt yrkesutbildade inom flera områden till år 2035.⁵ För arbetskraft med högskoleförberedande utbildning på gymnasial nivå som högsta avslutade utbildning är det i stället risk för överskott. Samtidigt utgörs mer än hälften av platserna inom gymnasieskolan av högskoleförberedande program.⁶ Inom yrkesutbildning i kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå läser nästan 60 procent av eleverna kurser inom yrkesområdena vård och omsorg eller barn och fritid. Samtidigt finns det stora behov av utbildad arbetskraft inom fler yrkesområden på arbetsmarknaden.

Det är tydligt att utbudet av gymnasial utbildning inte matchar behoven på arbetsmarknaden, varken på regional eller nationell nivå. Med dagens dimensionering av utbildningen riskerar obalansen växa ytterligare.

Skolverket bedömer att det behöver ske en omDispositionering av utbildningsplatser inom gymnasieskolan, från högskoleförberedande program till yrkesprogram. För komvux bedömer Skolverket att utbudet behöver breddas så att det i högre grad speglar behoven på hela arbetsmarknaden. På så sätt möjliggörs för fler personer att tillägna sig en gymnasial yrkesutbildning. Men fler åtgärder behövs för att förbättra kompetensförsörjningen.

Bristande matchning på flera nivåer

Den bristande matchningen finns emellertid inte bara mellan utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov. Matchningsproblematiken finns också mellan unga och vuxnas efterfrågan på utbildning och arbetsmarknadens behov. De senaste tio åren har andelen unga som söker till ett yrkesprogram minskat. Såväl statistik som tidigare studier vittnar om att elever väljer gymnasieutbildning utifrån delvis andra aspekter än deras framtida möjligheter till

3. SCB 2022 *Arbetskraftsbarometern 2022 – Vilka utbildningar ger jobb?*

4. Svenskt näringsliv 2023 *Vem ska göra jobbet? Företagens kompetenslarm och kommunernas roll i att komma till rätta med kompetensbristen.*

5. SCB 2021 *Trender och prognoser 2020.*

6. I rapporten använder Skolverket statistik från flera olika källor. När inget annat anges kommer statistiken från Skolverket.

arbetsmarknadsetablering.⁷ För komvux finns det flera rapporter som vittnar om att det är svårt att rekrytera elever till vissa yrkesutbildningar för vilka det finns stora behov på arbetsmarknaden.⁸ Dessutom är könsfördelningen bland eleverna mycket ojämn på flera av de utbildningar där det finns stora kompetensbehov på arbetsmarknaden.

Skolverket bedömer därför att det krävs fler insatser för att minska glappet mellan tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade. Framför allt bedömer Skolverket att det krävs ett gemensamt ansvarstagande och samverkan mellan utbildning och arbetsliv för att planerings- och dimensioneringsreformen ska bli verkningsfull. I de regionala planeringsunderlagen gör Skolverket bedömningar om vilka förändringar av utbildningsutbudet som behöver göras för att bättre möta arbetsmarknadens behov, ungas efterfrågan och vuxnas efterfrågan och behov av utbildning.

Utöver dessa förändringar i utbildningsutbudet bedömer Skolverket att:

- parterna på arbetsmarknaden behöver arbeta för att stärka bristyrkenas attraktivitet
- det bör konkretiseras hur studie- och yrkesvägledningens likvärdighet och kvalitet kan främjas och integreras bättre i undervisningen
- huvudmän och rektorer i grundskolan bör ge både lärare och studie- och yrkesvägledare förutsättningar att arbeta systematiskt med individuell och generell vägledning
- såväl företrädare för arbetslivet som lärare och studie- och yrkesvägledning behöver arbeta för att motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval
- stat och huvudmän behöver arbeta aktivt med att säkra tillgången på yrkeslärare genom att öka incitamenten för yrkesverksamma att studera till och arbeta som lärare.
- även komvux bör ingå i satsningar för att höja läraryrkets attraktionskraft
- huvudmän, arbetsmarknadens parter och regioner behöver arbeta för att främja samverkan mellan skola och arbetsliv för att kunna förbättra matchningen och kvaliteten i yrkesutbildningen.⁹

---

7. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) 2023, *Hur ser elevers preferenser ut inför val av gymnasieskola?*

8. SKR 2023, *Söktrycket till yrkesutbildningar i komvux* samt Skolverket 2023, *Regionala dialoger om komvux 2023 – En lägesbild av utvecklingen inom komvux*. Rapport 2023:08.

9. Utgångspunkten för dessa bedömningar är dels de 21 länsvisa regionala planeringsunderlagen, dels *Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet 2023*.

Skolverkets bedömningar av länens utbildningsutbud

Hur väl motsvarar utbudet av gymnasial utbildning behoven på arbetsmarknaden och ungas efterfrågan på och vuxnas efterfrågan och behov av utbildning? I de regionala planeringsunderlagen gör Skolverket en bedömning av hur utbildningsutbudet i gymnasieskolan och komvux bör förändras i respektive län. Skolverkets slutsats är att nuvarande utbildningsutbud inte möter efterfrågan på utbildning och arbetsmarknadens behov fullt ut. Skolverket anser därför att det finns skäl att justera utbudet inom båda skolformerna i samtliga län så att utbudet i högre utsträckning motsvarar behoven på hela arbetsmarknaden.

Utbudet i gymnasieskolan

För gymnasieskolan är Skolverkets övergripande bedömning att huvudmännen bör omdisponera platser från högskoleförberedande program till yrkesprogram. Denna bedömning gör Skolverket för samtliga län. Redan idag finns ett överskott på arbetsmarknaden av personer som har högskoleförberedande gymnasieutbildning som sin högsta avslutade utbildning. Enligt SCB riskerar överskottet kvarstå om nuvarande dimensionering består.

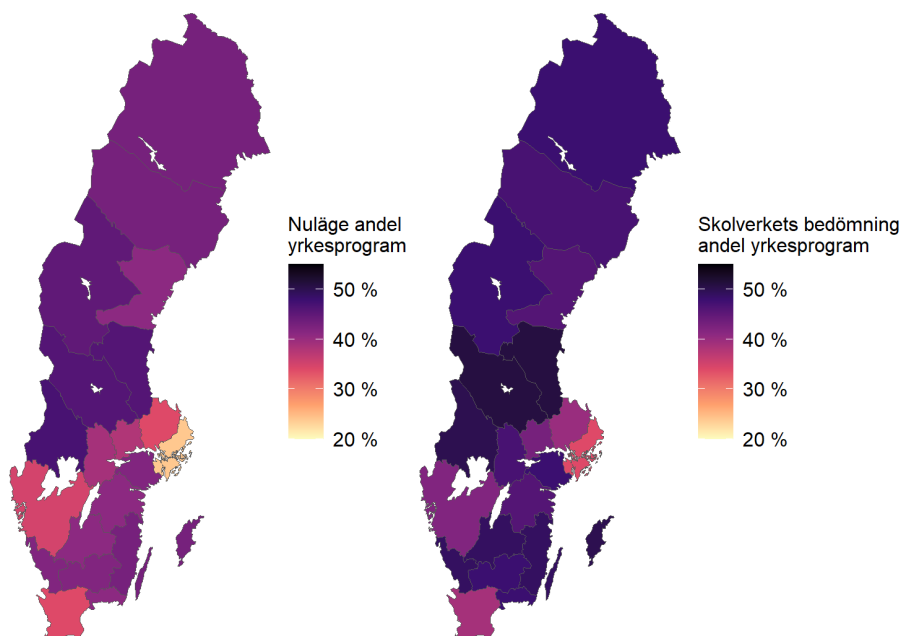
Huvudsyftet med de högskoleförberedande programmen är att förbereda eleverna för högskolestudier. Skolverkets statistik visar att det för flera av programmen är en förhållandevis hög andel som inte övergår till högskolestudier efter gymnasieskolan. Många av dessa elever kunde ha gynnats av att i stället ha läst en yrkesutbildning som gett dem adekvat kompetens för arbetslivet och stärkt deras ställning på arbetsmarknaden.

Ungdomar som läst en yrkesutbildning inom gymnasieskolan är i stor utsträckning etablerade på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning. En hög andel arbetar dessutom i yrken som matchar deras utbildning. Skolverket bedömer att dessa yrkesprogram bör utgöra en högre andel av länens utbildningsutbud än vad de gör idag.

Den vänstra figuren nedan visar hur stor andel av utbildningsplatserna i gymnasieskolan som utgörs av yrkesprogram i varje län idag. Den högra figuren visar hur stor andel Skolverket bedömer att yrkesprogrammen borde utgöra i respektive län för att utbudet i högre grad ska möta både behoven på hela arbetsmarknaden och ungdomars efterfrågan på utbildning.

Figur. Figuren visar andelen yrkesprogram i respektive län (nuläge) och Skolverkets bedömning av vad andelen yrkesprogram borde utgöra i respektive län.¹⁰

Skolverkets bedömningar av vilka justeringar som behöver göras i länens utbildningsutbud ska kunna användas som referenspunkt i huvudmännens arbete med att planera och dimensionera gymnasial utbildning.

En utgångspunkt för bedömningarna är att justeringarna ska vara realistiska och genomförbara i förhållande till hur länens utbildningsutbud ser ut idag. I vissa län kan det krävas att utbudet förändras gradvis över en längre tid för att utbudet ska motsvara både arbetsmarknadens behov och ungdomars efterfrågan. Skolverkets bedömningar ska därför förstås som riktninggivare och ett stöd till huvudmännens kontinuerliga arbete med att planera utbudet så att det möter både efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

Även introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever omfattas av planerings- och dimensioneringsreformen. Skolverket bedömer att det kan finnas skäl för huvudmännen att se över mot vilka inriktningar programinriktat val och yrkesintroduktion erbjuds. Även dessa programinriktat val och yrkesintroduktion bör dimensioneras utifrån Skolverkets rekommendationer för de nationella programmen.

Utbudet inom komvux

För komvux bedömer Skolverket att huvudmännen bör bredda utbudet så att det i högre grad möter behoven på hela arbetsmarknaden.

Kommuner behöver i större utsträckning säkerställa att det finns utbildningsplatser inom fler yrkesområden där det finns tydliga behov på arbetsmarknaden.

¹⁰. För uppgifter som nuläge har Skolverket samlat in uppgifter om antal planerade platser på de nationella programmen från Sveriges antagningskanslier och skolor med egen antagning. Uppgifterna samlades in våren 2023.

Sammanfattning av Skolverkets bedömningar för alla län

Tabellen nedan visar Skolverkets vanligaste bedömning för respektive utbildningsområde i alla län. För gymnasieskolans nationella program uttrycks bedömningen som behålla, öka eller minska programmets andel av det totala utbildningsutbudet. För yrkesutbildning inom komvux uttrycks bedömningen som behålla, öka eller minska antalet utbildningsplatser.

Tabell. Sammanfattning av Skolverkets länsvisa bedömningar av vilka justeringar som bör göras i utbudet i gymnasieskolan och yrkesutbildning inom komvux.

Utbildningsområde	Gymnasieskolans nationella program (andel platser)	Yrkesutbildning inom komvux (antal platser)
Barn och fritid	Minska (12 län)	Behålla (11 län)
Bygg och anläggning	Öka (18 län)	Öka (11 län)
El och energi	Öka (20 län)	Öka (17 län)
Fordon och transport	Öka (19 län)	Öka (14 län)
Försäljning och service*	Minska (13 län)	Behålla (12 län)
Frisör och stylist**	Minska (12 län)	Behålla (14 län)
Hotell och turism	Behålla (18 län)	Behålla (19 län)
Industriteknisk	Öka (21 län)	Öka (21 län)
Naturbruk	Behålla (11 län)	Öka (12 län)
Restaurang och livsmedel	Behålla (11 län)	Behålla (11 län)
VVS och fastighet	Öka (12 län)	Behålla (10 län)
Vård och omsorg	Öka (21 län)	Öka (20 län)
Högskoleförberedande program		
Ekonomiprogrammet	Minska (16 län)	
Estetiska programmet	Minska (21 län)	
Humanistiska programmet	Behålla (21 län)	
Naturvetenskapsprogrammet	Behålla (15 län)	
Samhällsvetenskapsprogrammet	Minska (21 län)	
Teknikprogrammet	Behålla (14 län)	

* Den 1 juli 2022 utgick handels- och administrationsprogrammet och ersattes av det nya försäljnings- och serviceprogrammet. Förändringen innebar bland annat att programstruktur och examensmål förändrades. Förändringarna gäller även motsvarande utbildning inom komvux. En del av statistiken som Skolverket baserar sina bedömningar på omfattar elever från handels- och administrationsprogrammet i gymnasieskolan och handels- och administrationsutbildningar inom komvux. Det finns exempelvis ingen statistik över etableringsgrad efter utbildning inom försäljning och service. Mot bakgrund av detta finns en viss osäkerhet i Skolverkets bedömningar av försäljnings- och serviceutbildningar. Skolverket avser att följa hur det framöver går för eleverna som läser de nya utbildningarna.

* Hösten 2025 upphör hantverksprogrammet. I samband med det införs det nya nationella programmet frisör- och stylistprogrammet. De övriga inriktningarna inom hantverksprogrammet (finsnickeri, florist, textil design och övriga hantverk) har möjlighet att efter godkänd ansökan bedrivas som riksrekryterande utbildningar med egna examensmål. Läsåret 2022/23 omfattade inriktningen frisör, barberare och hår- och makeupstylist 90 procent av hantverksprogrammets elever i Sverige. Det nationella yrkespaketet frisör utgjorde tillsammans med regionala yrkespaket inom bland annat hår- och makeupstylist en majoritet av de yrkespaket inom hantverk som bedrevs inom komvux år 2021. Skolverkets bedömning avser därför endast frisör- och stylistprogrammet samt motsvarande utbildning inom komvux. För de övriga fyra inriktningarna inom hantverksprogrammet gör Skolverket ingen bedömning.

Ett mål med planerings- och dimensioneringsreformen är att öka matchningen mellan de utbildningar som erbjuds och arbetsmarknadens behov av kompetens. För att förändringar i dimensioneringen ska få effekt behövs emellertid också insatser som bidrar till att unga och vuxna i högre utsträckning söker utbildningar som fyller ett arbetsmarknadsbehov. Här har grundskolans individuella och generella studie- och yrkesvägledning en central roll för att eleverna ska få syn på alternativ de inte annars ser.

En bättre matchning skulle både underlätta för unga och vuxna att etablera sig på arbetsmarknaden och bidra till en stärkt kompetensförsörjning av gymnasialt utbildade.

Bakgrund: matchningen på arbetsmarknaden behöver stärkas

Gymnasieskolan och komvux ska bland annat utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. De ska också lägga grunden för eventuell fortsatt utbildning.¹¹ De senaste åren har flera statliga utredningar och olika aktörer inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken pekat på att det finns ett matchningsproblem på den svenska arbetsmarknaden.¹² Kärnan av problemet är att den arbetskraft som finns tillgänglig på arbetsmarknaden inte motsvarar arbetsgivarnas behov. Det kan exempelvis bero på att personer som är arbetssökande inte har de specifika kompetenser och kunskaper som arbetsgivare efterfrågar, exempelvis tekniska färdigheter eller kunskaper i svenska språket. Det kan också bero på att arbetsgivare söker erfarna medarbetare eller att arbetskraft och arbetsmöjligheter är ojämnt fördelade över landet. Det kan också bero på att människors utbildnings- och yrkesval inte överensstämmer med hur behoven på arbetsmarknaden ser ut.

Den bristande matchningen påverkar både arbetslivets kompetensförsörjning och människors förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. I förlängningen riskerar det att leda till ökade kostnader för samhället, arbetsgivare och inte minst för de personer vars väg till arbetsmarknaden blir onödigt krokig.

Nya bestämmelser om planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Diskussionerna kring matchning är en bakgrund till att regeringen 2018 tillsatte en utredning med uppdrag att föreslå hur gymnasial utbildning bättre kan planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov. När utredningen presenterade sitt slutbetänkande konstaterade de att en stor del av matchningsproblematiken har med utbudsrelaterade faktorer att göra. Inte minst påverkar utbudet vilka utbildningar ungdomar och vuxna överhuvudtaget kan välja.¹³

I juni 2022 beslutade riksdagen om ett antal ändringar i skollagen rörande planering och dimensionering av gymnasial utbildning.¹⁴ Förändringarna innebär att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Kravet på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov gäller kommunala,

---

11. 15 kap. 2–3 §§ och 20 kap. 2 § skollagen (2010:800).

12. En kortfattad genomgång av några av dessa utredningar finns i direktivet till utredningen Planering och dimensionering av gymnasial utbildning (Dir. 2018:17).

13. SOU 2020:33.

14. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 31 december 2024 när det gäller kommunal vuxenutbildning och i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 när det gäller gymnasieskolan.

regionala och enskilda huvudmän.¹⁵ Förändringarna innebär också att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Dessutom ska huvudmän i sin information om utbildningar tydligt ange utbildningens inriktning och vad den kan leda till. Detta gäller vid erbjudande av nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion inom gymnasieskolan.

Syftet med förändringarna är att öka det tillgängliga utbudet av utbildning på gymnasial nivå, underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden samt förbättra kompetensförsörjningen till välfärd och näringsliv.¹⁶

I samband med ändringarna i skollagen fick Skolverket i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag, till stöd för huvudmännens arbete med planering och dimensionering.¹⁷ I planeringsunderlagen gör Skolverket en bedömning av hur väl utbildningsutbudet i varje län motsvarar ungdomars och vuxnas efterfrågan på utbildning och arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade.

---

15. För att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola krävs det att utbildningen bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fyller ett arbetsmarknadsbehov.

16. Prop. 2021/22:159 s. 1.

17. 6 a § i förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

Arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade

Gymnasialt utbildade behövs på flera delar av arbetsmarknaden: i yrken där arbetsgivare efterfrågar formell yrkesutbildning och i yrken där arbetsgivare efterfrågar generell gymnasiekompetens. Personer med högskoleförberedande utbildning på gymnasial nivå utgör dessutom den huvudsakliga grunden för den högskoleutbildade arbetskraften.

Några faktorer som påverkar behovet av arbetskraft

Konjunkturläge kan påverka efterfrågan på varor och tjänster, vilket påverkar arbetskraftsbehovet

Demografiska förändringar kan påverka både storleken på arbetskraften och behovet av olika välfärdstjänster

Automatisering och digitalisering kan minska behovet av manuell arbetskraft inom vissa sektorer och samtidigt skapa nya behov av arbetskraft

Förändringar i preferenser kan påverka efterfrågan på varor och tjänster och leda till ändrade köpbeteende. Det kan i sin tur påverka olika verksamheters behov av arbetskraft positivt eller negativt

Ny lagstiftning och ökad medvetenhet om miljö kan öka arbetskraftsbehovet i gröna och hållbara industrier och minska behovet i andra

Stora infrastrukturprojekt kan skapa tillfälliga eller långsiktiga behov av arbetskraft

I detta kapitel beskriver vi hur arbetsmarknadens behov av gymnasialt utbildade förväntas utvecklas framöver, utifrån SCB:s prognoser för tillgång och efterfrågan på gymnasialt utbildade. SCB gör prognoser för tolv utbildningsgrupper på gymnasial nivå.

Vi använder också underlag från Sveriges 21 regioner och branschföreträdare på nationell nivå. I arbetet med de regionala planeringsunderlagen efterfrågade Skolverket synpunkter om arbetskraftsbehovet från alla regionalt utvecklingsansvariga samt från nationella branschföreträdare. Syftet var att få en bredare bild av behoven och att komplettera SCB:s prognoser. Regionerna fick möjlighet att kommentera prognoserna för respektive region.¹⁸ Branschföreträdare fick möjlighet att kommentera prognoserna för de utbildningsgrupper som är relevanta för deras bransch, på nationell nivå.

Behovet av yrkesutbildade väntas öka

SCB bedömer att behovet av arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning kommer att öka till 2035. Att behovet väntas öka beror framför allt på

18. Enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ska regionerna fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt.

SCB:s prognoser om tillgång och efterfrågan

SCB tar hänsyn till många olika faktorer i sina prognoser om tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Befolkningsutveckling, hur många som väntas examineras från olika utbildningar, hur många som väntas vidareutbilda sig, in- och utflyttning, pensionsavgångar och antaganden om hur yrken och utbildningskrav kommer att förändras är några faktorer som ingår.

demografiska förändringar och teknisk utveckling i samhälle och arbetsliv. Både de demografiska förändringarna och den tekniska utvecklingen påverkar vilken arbetskraft som behövs och i vilken omfattning den behövs. En annan orsak till att behovet väntas öka är den utbildningsväxling som pågår på stora delar av arbetsmarknaden. Utbildningsväxling innebär att kunskapskraven höjs i yrken där det tidigare räckt med en kortare eller mer generell utbildning. Det betyder att allt fler arbetsgivare i högre grad än tidigare väntas efterfråga personer med formell yrkesutbildning eller högskoleutbildning när de nyrekryterar till många yrken framöver.

Utbildningsväxlingen påverkar behovet av gymnasialt utbildade på två sätt. Dels driver det på för ett ökat behov av arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning eller eftergymnasial utbildning, dels driver det på för ett minskat behov av arbetskraft med generell gymnasiekompetens eller endast högskoleförberedande gymnasieutbildning.

Samtidigt som behovet av gymnasialt yrkesutbildade väntas öka, beräknas tillgången minska inom många yrkesområden. För arbetskraft med högskoleförberedande utbildning som högst avslutad utbildning gäller det motsatta: medan tillgången på utbildade beräknas öka väntas behovet minska. SCB bedömer därför att det är risk för brist på gymnasialt yrkesutbildade inom flera områden och risk för överskott på arbetskraft med endast högskoleförberedande utbildning.

På den nationella arbetsmarknaden är det risk för brist på sju utbildningsgrupper för gymnasial yrkesutbildning.

Figur. Arbetsmarknadsläget år 2035.

Utbildningsgrupp ¹⁹	Nationell prognos
Barn- och fritidsutbildning	● Visst överskott
Byggutbildning	● Risk för brist
El-, automations-, dator- och kommunikationsteknisk utbildning	● Viss brist
Fordonsutbildning	● Stor brist
Handels- och administrationsutbildning ²⁰	● Minskad tillgång och efterfrågan
Industri teknisk utbildning	● Stor brist
Naturbruksutbildning	● Brist
Restaurang- och livsmedelsutbildning	● Risk för brist
Transportutbildning	● Risk för överskott
VVS, drift, underhåll och energiteknik	● Varierat arbetsmarknadsläge
Vård- och omsorgsutbildning	● Stor brist

Källa: SCB

19. Svensk utbildningsnomenklatur (SUN) är en klassifikation för att redovisa utbildningsbakgrund. I Statistiska centralbyråns rapport *Trender och prognoser 2020* aggregerar SCB SUN 2000 i ett antal olika utbildningsgrupper. Denna klassificering skiljer sig något från uppdelningen av de nationella gymnasieprogrammen.

20. Den 1 juli 2022 ersattes handels- och administrationsprogrammet av försäljnings- och serviceprogrammet. SCB:s klassificering skiljer sig något från uppdelningen av de nationella gymnasieprogrammen. I utbildningsgruppen "handels- och administrationsutbildning" ingår personer som har en utbildning inom handel och administration på gymnasial nivå.

Risk för stor brist på fordonsutbildade, vård- och omsorgsutbildade samt industritekniskt utbildade år 2035

SCB bedömer att det finns risk för stor brist på arbetskraft inom tre utbildningsområden: fordonsutbildning, vård- och omsorgsutbildning samt industriteknisk utbildning. Att bristen riskerar att bli stor beror på att det är brist på arbetskraft inom dessa områden redan idag. Om inte nuvarande mönster förändras riskerar bristen växa ytterligare.

SCB bedömer att efterfrågan på fordonsutbildade kommer att öka kraftigt, främst till följd av utbildningsväxling. År 2035 kommer en betydligt större andel av fordonsmekanikerna behöva ha fordonsutbildning jämfört med idag. Att behovet av arbetskraft med formell fordonsutbildning kommer att öka framhålls också av nationella branschföreträdare. De lyfter också att den pågående omställningen inom fordonsbranschen innebär att många av dem som är yrkesverksamma idag kommer att behöva kompetensutveckla sig framöver.

Även för vård- och omsorgsutbildade beror den väntade bristen på att efterfrågan beräknas öka. Enligt SCB beror det på förändringar i befolkningssammansättningen och utbildningsväxling. I takt med att en allt större andel av befolkningen blir äldre ökar behovet av vård och äldreomsorg vilket ökar arbetskraftsbehovet. Nationella branschföreträdare delar SCB:s bedömning om att det finns risk för stor brist. Därutöver pekar de på att efterfrågan också drivs på av statliga ambitionshöjningar och reformer som gör att behovet av arbetskraft kommer att öka. Exempelvis väntas det faktum att undersköterska nyligen blivit skyddad yrkestitel driva på behovet av arbetskraft med formell yrkesutbildning.

För industritekniskt utbildade är orsaken bakom bristen att tillgången väntas minska kraftigt. Medelåldern bland industritekniskt utbildade är idag hög och många kommer att gå i pension de kommande åren. Enligt SCB:s prognos kommer antalet som väntas examineras inte vara tillräckligt för att ersätta alla dem som lämnar arbetskraften. Samtliga branschföreträdare bedömer att det är risk för brist på arbetskraft med industriteknisk utbildning. Många menar att behovet är större än vad SCB:s prognos visar. Flera branschföreträdare pekar också på att det är en utmaning att ungdomars efterfrågan på industritekniska programmet har minskat över tid.

Risk för brist inom flera andra områden

Enligt SCB:s prognos är det också risk för brist på arbetskraft med utbildning inom bygg, el-, automations, dator- och kommunikationsteknik, naturbruk samt restaurang och livsmedel.

Vad gäller byggt utbildade beräknar SCB att efterfrågan kommer att öka kraftigt fram till år 2035. Det beror dels på att det totala behovet av arbetskraft inom byggsektorn väntas öka, dels på utbildningsväxling. SCB pekar också att det är vanligt med utländsk arbetskraft i många byggyrken. Det gör det svårt att få en heltäckande bild av både tillgång och efterfrågan på byggt utbildade. Svårigheten att bedöma tillgången och efterfrågan inom byggsektorn är också något som lyfts av många regioner. De pekar på att det rådande ekonomiska läget påverkat förutsättningarna för infrastruktursatsningar och byggprojekt. Regionerna menar att det i många län innebär att behovet av byggt utbildade kan bli mindre än SCB beräknat. Branschföreträdare menar i likhet med SCB att det är risk för brist på nationell nivå. Det gäller framför allt inom smalare byggrelaterade yrken, eftersom det just nu sker mycket specialisering inom byggbranschen.

Även för arbetskraft med el-, automations-, dator- och kommunikationsteknisk utbildning väntas behovet öka enligt SCB. Det beror framför allt på att flera av de branscher inom vilka många med denna utbildningsbakgrund arbetar väntas växa framöver. Flera branschföreträdare menar att SCB underskattar behovet av utbildade inom el-, automations-, dator- och kommunikationsteknik. Den ökade elektrifieringen av industrin gör att elkunskaper behövs i både större omfattning och inom fler områden än tidigare. Att det finns ett stort och växande behov av utbildade inom el-, automations-, dator- och kommunikationsteknik är något som även många regioner lyfter.

Enligt SCB:s prognos väntas behovet även öka för utbildade inom restaurang och livsmedel. Ökningen av efterfrågan beror på att befolkningen växer, eftersom det innebär ett ökat behov av restaurang- och livsmedelsutbildade inom flera näringsgrenar. Samtidigt väntas tillgången minska något, varför det på sikt finns risk för brist. Flera regioner pekar på att pandemin hade en negativ påverkan på flera vanliga yrken bland restaurang- och livsmedelsutbildade vilket gjort att många valt att lämna branschen. Det gör att det finns ett stort rekryteringsbehov idag. Många regioner bedömer att behovet kommer att kvarstå framöver. Även nationella branschföreträdare bedömer att det finns risk för brist på utbildade, inte minst kockar.

För naturbruksutbildade bedömer SCB att efterfrågan kommer att öka, främst till följd av utbildningsväxling. År 2035 väntas fler av dem som arbetar med djurhållning, växtodling, trädgård eller skogsvård behöva en naturbruksutbildning jämfört med i dag. Eftersom tillgången inte beräknas öka lika mycket som efterfrågan finns det risk för fortsatt brist. Nationella branschföreträdare pekar på att det finns stora skillnader mellan utbildningsinriktningar inom naturbruk och att behovet av arbetskraft varierar mycket mellan dessa inriktningar. Eftersom SCB:s prognos inte görs på inriktningsnivå riskerar den under- och överskatta behovet av naturbruksutbildade på samma gång. Flera regioner bedömer att det generella behovet av naturbruksutbildade kommer att öka som en konsekvens av den nya livsmedelsstrategin.

För två grupper väntas arbetsmarknadsläget bli balanserat

För utbildade inom VVS, drift, underhåll och energiteknik väntas både efterfrågan och tillgången öka. Efterfrågeökningen beror dels på utbildningsväxling, dels på att behovet av arbetskraft inom bygg- och fastighetsverksamhet väntas öka. SCB bedömer dock att arbetsmarknadsläget kommer att variera stort mellan olika delar av landet. I vissa län väntas balans medan det i andra finns risk för brist eller överskott. SCB:s nationella bedömning är därför att arbetsmarknadsläget kommer att vara varierat. Nationella branschföreträdare menar att det är risk för brist på utbildade inom VVS, drift, underhåll och energiteknik. De pekar också på att utbudet av programmets inriktningar inte matchar behoven på arbetsmarknaden.

Vad gäller handels- och administrationsutbildade bedömer SCB att tillgång och efterfrågan kommer att minska i ungefär samma utsträckning. Arbetsmarknadsläget för denna grupp väntas därför bli relativt balanserat. Nationella branschföreträdare delar inte denna bedömning. De menar att det snarare finns risk för brist.

Risk för överskott inom barn och fritid och transport

Enligt SCB:s prognos är det bara risk för överskott på två utbildningsgrupper på nationell nivå: barn och fritid samt transport.

För barn- och fritidsutbildade bedömer SCB att både tillgång och efterfrågan kommer att öka de närmaste åren. Eftersom det är god tillgång på utbildade idag finns risk för överskott. Nationella branschföreträdare delar inte denna bedömning. De menar att det redan är svårt att rekrytera utbildad personal. Dessutom innebär de statliga ambitionshöjningar som gjorts avseende förskolan att behovet av utbildad personal kommer att öka ytterligare.

Enligt SCB:s prognos råder det idag stor brist på arbetskraft med transportutbildning. De senaste åren har det gjorts stora satsningar på transportutbildning inom arbetsmarknadsutbildning och komvux. SCB beräknar att tillgången på transportutbildade ökat så mycket att den väntas överstiga efterfrågan år 2035. Nationella branschföreträdare anser att SCB underskattar hur behovet av transportutbildade kommer att utvecklas framåt. Två faktorer som branschföreträdarna menar driver behovet är att det just nu pågår ett generationsskifte bland bussförare och att efterfrågan på kollektivtrafik växer.

Prognos för utbildade inom hantverk och hotell och turism

SCB gör inga prognoser för utbildade inom hantverk och hotell och turism. Det beror på att personer som läst dessa utbildningar arbetar inom ett stort antal yrken och branscher och att den stora spridningen gör det svårt att fånga arbetsmarknadsläget. Dessutom skapar tidigare förändringar i gymnasieprogrammen gränsdragningsproblem mellan industritekniska programmet och hantverksprogrammet, samt restaurang- och livsmedelsprogrammet och hotell- och turismprogrammet.

I sina inspel till Skolverket är det många regioner som pekar på att hotell- och turistbranschen tappade många anställda under pandemin. Det gör att det finns stora rekryteringsbehov i många delar av landet. Samtliga branschföreträdare som lämnat underlag till Skolverket menar att det är brist på utbildade inom hotell och turism. Flera lyfter också att utbudet av hotell- och turismutbildning behöver förbättras för att i högre grad möta behoven i hela landet.

Vad gäller arbetsmarknadsläget för hantverksutbildade är det många regioner som anser att det är svårt att göra en sammantagen bedömning för hantverksutbildning eftersom utbildningarna kan leda till så skilda yrken. Flera nationella branschföreträdare menar att många hantverksutbildade har nyckelkompetenser för omställningen till ett hållbart samhälle. De bedömer att eftersom efterfrågan på återbruk och reparationer ökar så kan också behovet av utbildade inom traditionella hantverksyrken komma att öka framöver. Många regioner bedömer att det kommer att vara balans mellan tillgång och efterfrågan på frisörer i länen framöver. I några län anser regionerna att det finns risk för överskott.

Arbetsmarknadsbehovet varierar beroende på utbildningsinriktning

De gymnasiala yrkesutbildningarnas olika inriktningar förbereder för olika yrkesutgångar. Det gör att arbetsmarknadsläget kan variera beroende på vilken utbildningsinriktning eleven läst. Nationella branschföreträdare och regionföreträdare pekar på att utbildningsinriktning har särskilt stor betydelse för utbildade inom naturbruk, el och energi samt VVS och fastighet.

För naturbruk finns ett stort behov av utbildade inom lantbruk och skogsbruk, inte minst förare av jordbruks- och skogsmaskiner. Flera bransch- och regionföreträdare pekar också på att behovet av utbildade inom trädgård kommer att öka till följd av den nationella livsmedelsstrategins²¹ mål om ökad livsmedelsproduktion. Samtidigt menar många att det finns ett överskott av utbildade från inriktningar mot djurvård och hästhållning.

För el och energi menar både bransch- och regionföreträdare att det finns ett särskilt stort och kritiskt behov av utbildade inom automation och elteknik.

Vad gäller VVS och fastighet pekar branschföreträdare på att det utbildas för få inom ventilation i förhållande till hur behoven på arbetsmarknaden ser ut.

Enligt SCB:s prognos är det dessutom stora skillnader i arbetsmarknadsbehov för utbildade inom fordon och transport. Medan det är risk för brist på utbildade inom fordon är det risk för överskott på utbildade inom transport.

Regionala likheter och skillnader i arbetsmarknadens behov

Enligt SCB är prognosen för arbetskraft med endast högskoleförberedande utbildning densamma för hela landet: det är risk för överskott i alla län.

För gymnasialt yrkesutbildade varierar arbetsmarknadsläget mer mellan länen. Inte minst för utbildade inom VVS, drift, underhåll och energiteknik och naturbruk finns stora regionala skillnader. För utbildade inom VVS, drift, underhåll och energiteknik är det risk för brist i sju län, överskott i tre och balans i elva län. För naturbruksutbildade är det risk för brist i femton län och överskott i två, samtidigt som det väntas bli balans i fyra län.

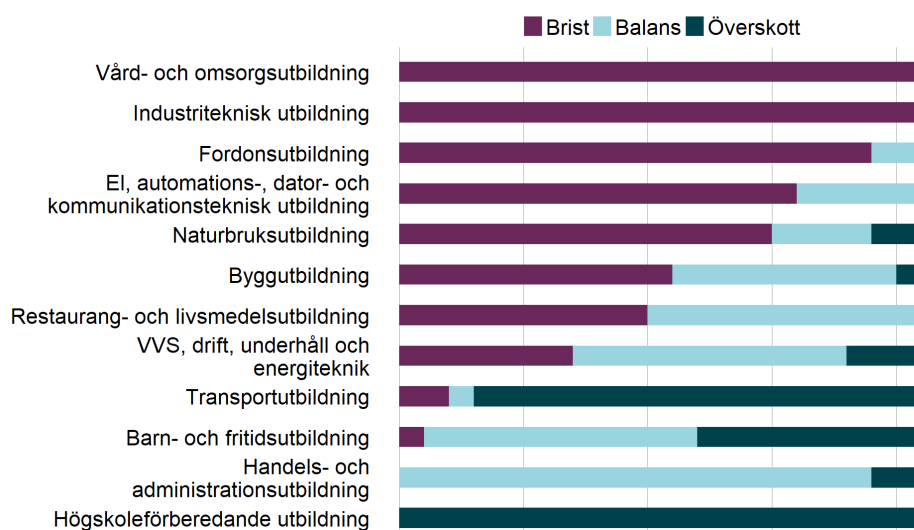
För barn- och fritidsutbildade är det risk för överskott på nationell nivå. Detsamma gäller även för nio av länen. Samtidigt väntas det bli balans på barn- och fritidsutbildade i elva län och risk för brist i ett. Även för transportutbildade bedömer SCB att det är risk för överskott nationellt. Riskerna för överskott finns i arton av länen och det väntas bli balans i ett och risk för brist i två.

Som figuren nedan visar är risken för brist mest utbredd på utbildade inom industriteknik och vård och omsorg. För dessa utbildningsgrupper är det risk för brist i samtliga län. Även för utbildade inom fordon och el, automations, dator och kommunikationsteknik är det risk för brist i en majoritet av länen.

---

21. Prop. 2016/17:104.

Figur. SCB:s prognos för arbetsmarknadsläget år 2035. Antal län där det väntas bli brist, balans eller överskott.

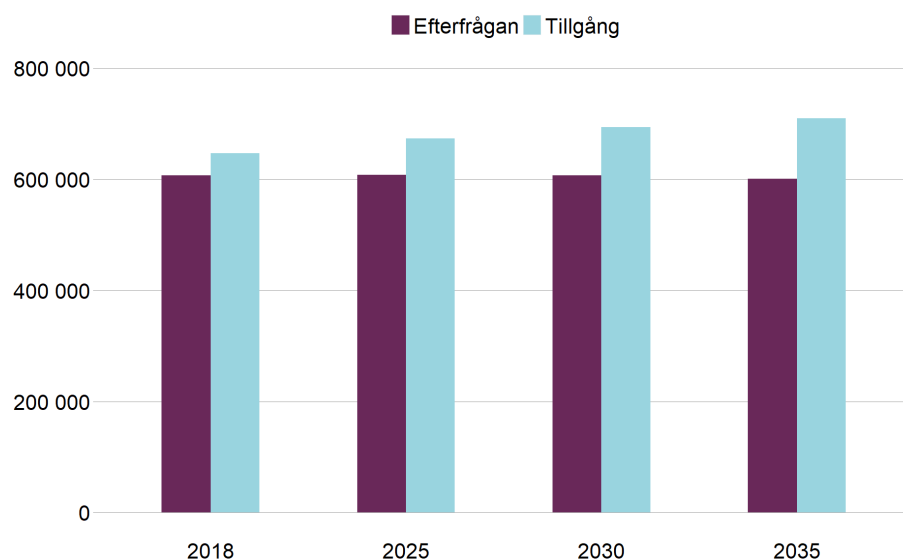

Källa: SCB

Risk för överskott på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning

Enligt SCB är det idag överskott på arbetskraft med enbart högskoleförberedande utbildning i hela landet. Kommande år väntas tillgången på personer med högskoleförberedande utbildning öka, samtidigt som efterfrågan väntas ligga kvar på ungefär samma nivå som idag. Dessutom väntas arbetsgivare i högre grad söka arbetskraft med formell yrkesutbildning inom yrken där de tidigare efterfrågat generell gymnasiekompetens. SCB:s prognos är därför att det finns risk för fortsatt överskott på arbetskraft med endast högskoleförberedande utbildning.

Figur. Nationell prognos över tillgång och efterfrågan på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning som högsta avslutade utbildning fram till år 2035.

Källa: SCB

Vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år (TE4)

Vidareutbildningen är öppen för den som har genomgått utbildning på teknikprogrammet eller har likvärdiga kunskaper. Vidareutbildningen behöver påbörjas terminen efter det att hen har avslutat utbildningen på teknikprogrammet eller motsvarande utbildning, eller senast kalenderåret då hen fyller 22 år.

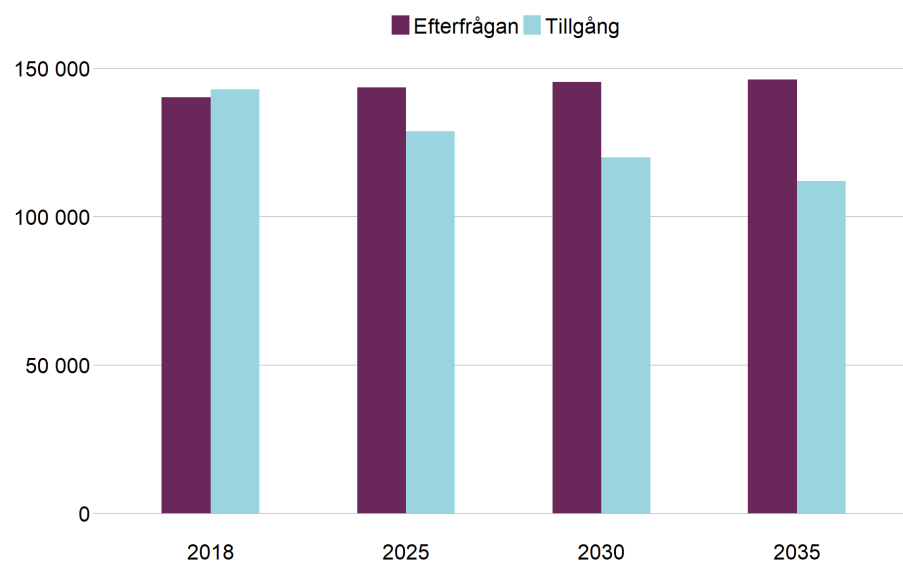
Personer som har läst de högskoleförberedande gymnasieprogrammen utgör också den huvudsakliga grunden för kompetensförsörjningen av högskoleutbildad arbetskraft. Enligt SCB varierar arbetsmarknadsläget för högskoleutbildade beroende på utbildningsinriktning. Medan det är överskott på högskoleutbildade inom bland annat humaniora, journalistik och biologi, är det utbredd brist på utbildade inom hälso- och sjukvård, pedagogik och it.²² Eftersom det väntas ske fortsatt utbildningsväxling i många hälso- och sjukvårds-, pedagogiska och it-yrken bedömer SCB att behovet av personer med högskoleutbildning inom dessa områden kommer att öka framöver.

Risk för brist på YH-tekniker och gymnasieingenjörer

Sedan 2015 kan elever från teknikprogrammet läsa ett en vidareutbildning med ett fjärde tekniskt år (TE4).

I SCB:s prognos för arbetsmarknadsläget YH-tekniker och gymnasieingenjörer ingår personer som har gått teknikutbildning inom yrkeshögskolan eller teknikprogrammets fjärde tekniska år. SCB bedömer att det är risk för brist på arbetskraft med dessa utbildningsbakgrunder i hela landet år 2035. Orsaken är framför allt att tillgången på utbildade väntas minska kraftigt eftersom många väntas gå i pension de närmaste åren. Samtidigt väntas arbetskraft med YH- och gymnasieingenjörutbildning efterfrågas i fler näringsgrenar än tidigare vilket. Det gör att efterfrågan väntas öka. SCB bedömer att efterfrågan kommer att dämpas något av den utbildningsväxling som pågår i många it- och ingenjörssyrken. Fler arbetsgivare väntas efterfråga civil- eller högskoleingenjörsexamen när de nyrekryterar till it- och ingenjörssyrken framöver.²³

Figur. Prognos över tillgång och efterfrågan på YH-tekniker och gymnasieingenjörer till år 2035.

Källa: SCB

22. Universitetskanslersämbetet 2021, *Prognoser för behovet av högskoleutbildade*.

23. SCB 2020, *Trender och prognoser 2020*.

Flera branschföreträdare menar att behovet av teknisk kompetens har ökat på arbetsmarknaden de senaste åren, inte minst på grund av att många industriella processer blivit mer komplexa. De ser därför ett fortsatt stort behov av utbildade från vidareutbildningen till gymnasieingenjör.

Det är också flera branschföreträdare som anser att TE4 har en viktig funktion för återväxten av högskoleutbildade ingenjörer. TE4 utgör en bra grund för fortsatta studier och fungerar som en intresseväckare för högskolestudier inom det tekniska området generellt.

Efter utbildningen

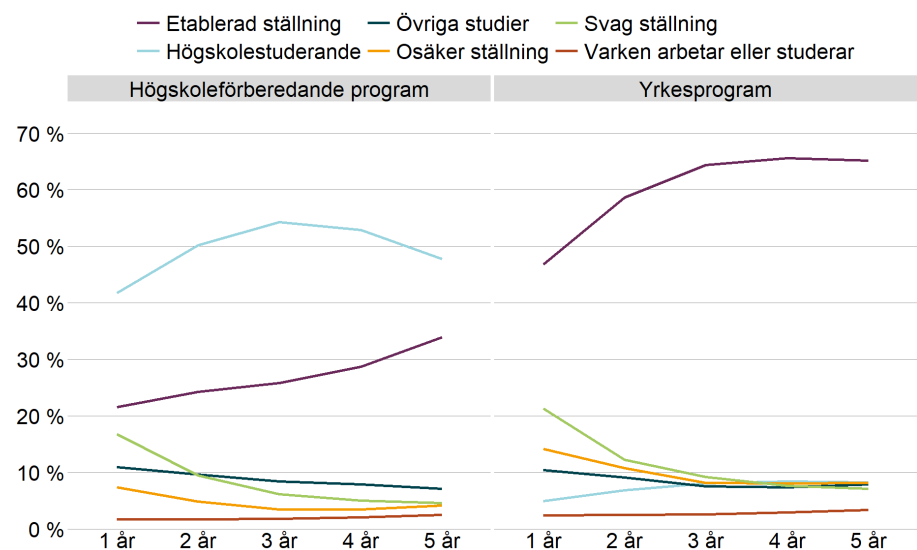
Ett sätt att undersöka hur väl de gymnasiala utbildningarna motsvarar behoven på arbetsmarknaden är att titta på i vilken utsträckning de utbildade etablerar sig på arbetsmarknaden eller fortsätter med högskolestudier efter utbildningen.²⁴ En låg etableringsgrad kan bero på flera olika faktorer men etableringsgraden ger en indikation om hur attraktiv en utbildningsbakgrund är på arbetsmarknaden.

Efter gymnasieskolans nationella program

Medan yrkesprogrammen främst ska förbereda eleverna för arbetslivet ska de högskoleförberedande programmen framför allt förbereda eleverna för fortsatta studier. Att det finns stora skillnader mellan programtyperna avseende etableringsgrad och övergång till högskola är därför förväntat.

Tre år efter gymnasieskolan är det en betydligt högre andel av ungdomarna som läst ett högskoleförberedande program än ett yrkesprogram som studerar på högskolan. Samtidigt är det en högre andel av eleverna som läst ett yrkesprogram som är etablerade på arbetsmarknaden. Som figuren nedan visar sker den mesta utvecklingen för elever från yrkesprogram de första åren efter gymnasieskolan. Från tre år och framåt ökar inte etableringsgraden nämnvärt.

Figur. Etableringsstatus ett till fem år efter högskoleförberedande program eller yrkesprogram i gymnasieskolan.²⁵

24. Skolverket använder SCB:s mått "etableringsstatus" för att följa upp ungdomars och vuxnas sysselsättning efter avslutad utbildning.

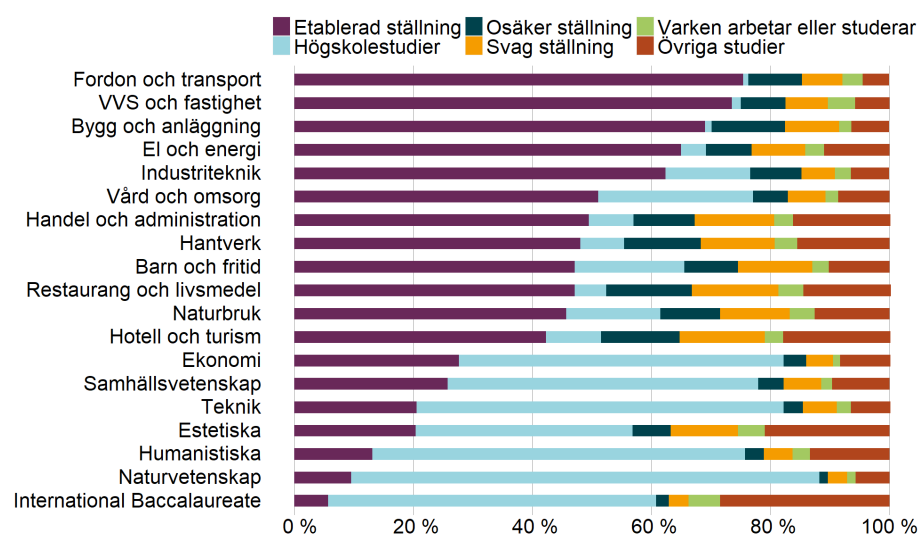
25. Ungdomar som slutförde gymnasieskolan med examen läsåret 2014/15.

För de högskoleförberedande programmen minskar andelen i högskolestudier något från år tre och framåt. Samtidigt ökar andelen i etablerad ställning.

Etablering efter gymnasieskolan

Det varierar mellan programmen hur stor andel av ungdomarna som är etablerade på arbetsmarknaden eller befinner sig i högskolestudier tre år efter gymnasieskolan.²⁶ För yrkesprogrammen är etableringsgraden högst bland ungdomarna som läst fordons- och transportprogrammet (75 procent etablerade) samt VVS- och fastighetsprogrammet (74 procent etablerade) och lägst bland de som läst hotell- och turismprogrammet (42 procent etablerade).

Figur. Etableringsstatus tre år efter gymnasieskolan, uppdelat på nationellt program.²⁷

Ungdomar som går ett yrkesprogram kan även vidareutbilda sig till yrken som kräver eftergymnasial utbildning.²⁸ Andelen som fortsätter till högskolestudier är högst bland ungdomar som läst vård- och omsorgsprogrammet (26 procent) och lägst bland de som läst fordons- och transportprogrammet (1 procent).

För de högskoleförberedande programmen är andelen i högskolestudier högst efter naturvetenskapsprogrammet (79 procent) och lägst efter estetiska programmet (36 procent). Andelen som är etablerade på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan är högst bland ungdomar som läst ekonomiprogrammet (28 procent).

Kvinnor fortsätter i högre grad till högskolestudier

Det är en högre andel män än kvinnor som är etablerade på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan. Samtidigt är det en högre andel kvinnor som studerar på högskolan.

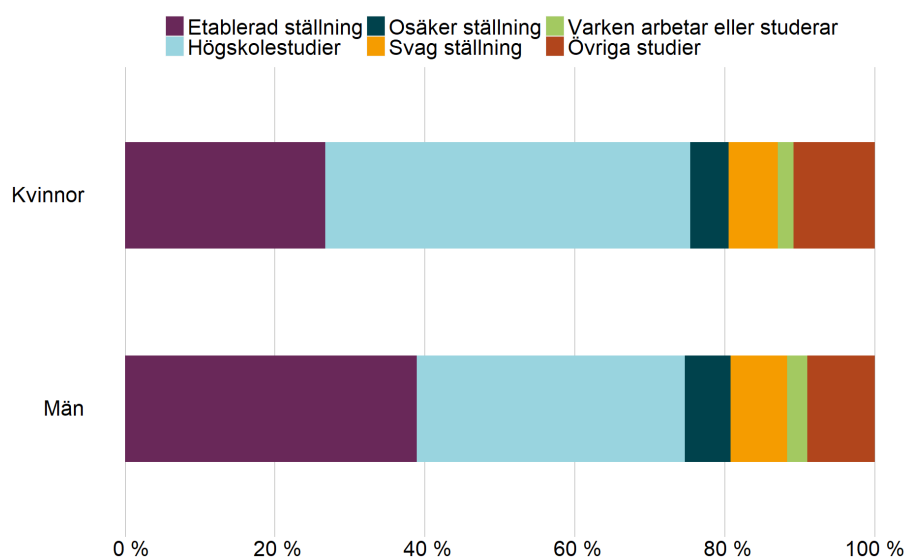
26. Mellan 2011 och 2023 kunde elever på yrkesprogrammen välja till de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskolestudier. Statistiken som används här omfattar elever som har gått yrkesprogram under denna period. Sedan 2023 ingår högskolebehörighetsgivande kurser i programstrukturen för alla yrkesprogram. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2 till skollagen.

27. Elever som slutförde gymnasieskolan med examen läsåret 2016/17.

28. 16 kap. 3 § skollagen.

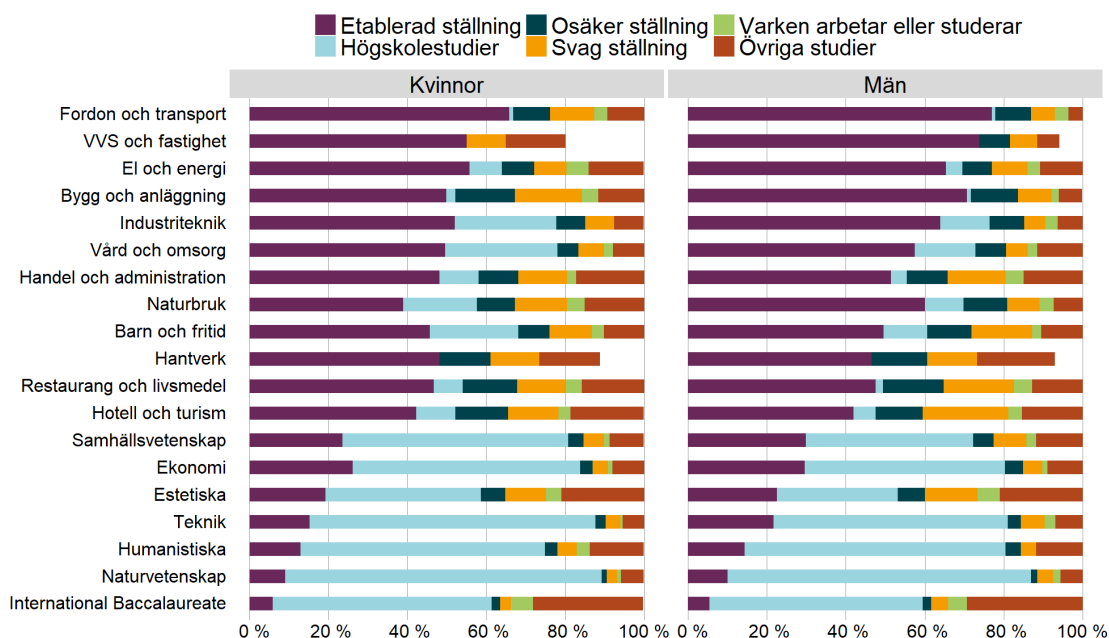

Figur. Etableringsstatus bland kvinnor och män tre år efter gymnasieskolan.²⁹

En anledning är att kvinnor och män läser olika nationella program. Kvinnor läser i högre grad högskoleförberedande program och män läser i högre grad yrkesprogram. Könsskillnaderna finns emellertid också inom programmen. Män är etablerade på arbetsmarknaden i högre grad än kvinnor även i de fall då de läst samma nationella program.

Figur. Etableringsstatus bland kvinnor och män tre år efter gymnasieskolan, uppdelat på nationellt program.³⁰

29. Elever som slutförde gymnasieskolan med examen läsåret 2016/17.

30. Elever som slutförde gymnasieskolan med examen läsåret 2016/17. För VVS- och fastighetsprogrammet samt hantverksprogrammet har könssupplade uppgifter om högskolestudier respektive varken arbete eller studier sekretessprickats på grund av för få individer.

Elever på riksrekryterande utbildning

Läsåret 2022/23 fanns elever på fyra riksrekryterande gymnasieutbildningar med egna examensmål i Sverige:

- Flygteknikutbildningen
- Marinteknikutbildningen
- Sjöfartsutbildningen
- Yrkesdansutbildningen

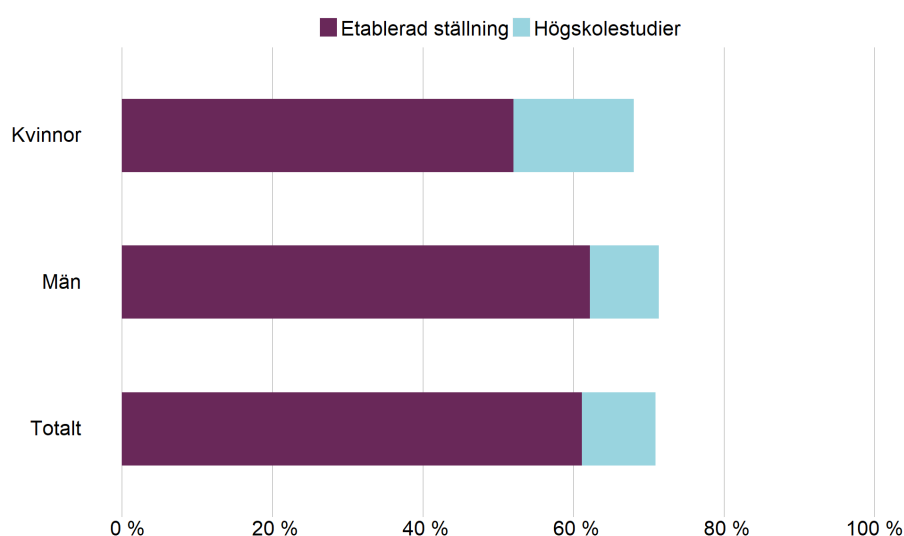
Etablering efter riksrekryterande utbildning och TE4

I gymnasieskolan finns också riksrekryterande utbildningar med egna examensmål.³¹ Dessa utbildningar finns på ett fåtal orter och är sökbara för elever från hela landet.

Etableringsgraden är generellt något högre bland ungdomar som läst en riksrekryterande utbildning än genomsnittet efter ett yrkesprogram. Av eleverna som slutförde ett riksrekryterande program läsåret 2016/17 var drygt 60 procent etablerade på arbetsmarknaden tre år senare. Knappt 10 procent befann sig i högskolestudier.

I likhet med efter de nationella programmen är män i högre grad etablerade på arbetsmarknaden och kvinnor i högskolestudier även efter en riksrekryterande utbildning.

Figur. Etableringsstatus tre år efter riksrekryterande utbildning.³²

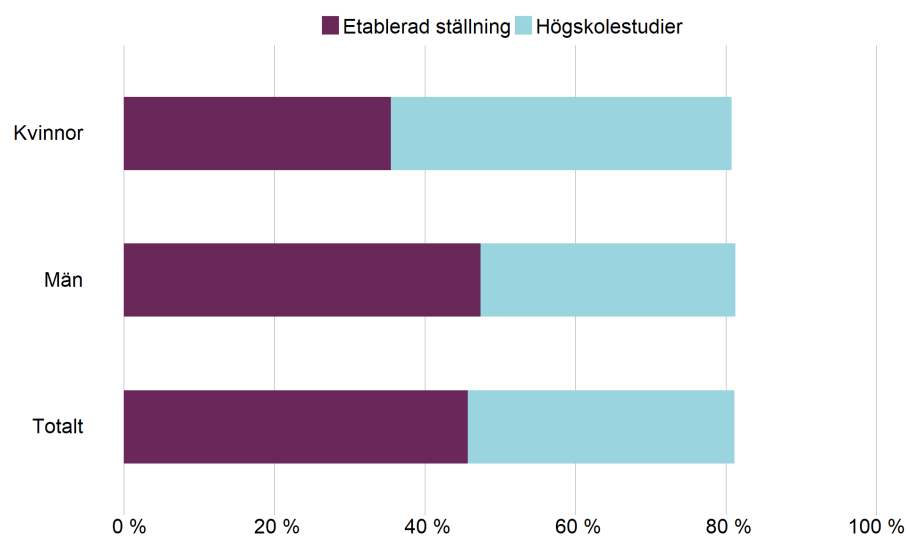

Som figuren nedan visar är det även efter TE4 en högre andel kvinnor som studerar på högskola och en högre andel män som är etablerade på arbetsmarknaden.

31. Det finns även andra gymnasieprogram som har riksrekryterande antagning. Här avses riksrekryterande utbildning med egna examensmål.

32. Elever som slutförde gymnasieskolan med examen läsåret 2016/17.

Figur. Etableringsstatus bland kvinnor och män tre år efter TE4.³³

Drygt 80 procent av alla kvinnor och män är antingen i högskolestudier eller etablerade på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan. Av dessa är 46 procent etablerade och 35 procent studerar på högskola.

För vissa program har det stor betydelse vilken inriktning som eleven har läst

För några yrkesprogram varierar etableringsgraden mycket beroende på vilken inriktning ungdomarna läst:

- För **bygg- och anläggningsprogrammet** varierar andelen etablerade mellan 57 procent efter inriktningen måleri och 80 procent efter inriktningen anläggningsfordon.
- För **el- och energiprogrammet** varierar andelen etablerade mellan drygt 70 procent efter inriktningarna elteknik och automation och 50 procent efter inriktningen dator- och kommunikationsteknik.
- För det **industritekniska programmet** är andelen etablerade högst efter inriktningen driftsäkerhet och underhåll med drygt 80 procent etablerade. Ungdomar som har läst programmets största inriktning, produkt och maskinteknik, etablerar sig i lägre utsträckning, med 56 procent etablerade på arbetsmarknaden 3 år efter gymnasieskolan. En fjärdedel av eleverna från inriktningen produkt och maskinteknik övergår dock till högskolestudier, vilket är högre än för andra inriktningar på programmet.
- För **naturbruksprogrammet** varierar etableringsgraden mellan drygt 60 procent efter inriktningarna skog eller lantbruk och knappt 40 procent efter inriktningen djur.

Etableringsstatus för samtliga yrkesprogrammens olika inriktningar finns på Skolverkets webbplats.³⁴

33. Elever som slutförde TE4 med examen läsåret 2016/17.

34. Skolverkets statistik. Gymnasieskolan, Efter gymnasieskolan, 2020, Tabell 2C och 2D.

Vilka högskoleutbildningar läser ungdomar efter gymnasieskolan?

Det finns även variationer mellan de nationella programmen avseende vilka ämnesområden som ungdomarna som fortsätter till högskolestudier efter gymnasieskolan, studerar inom. Ungdomar som läst ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammet läser i högst utsträckning utbildningar inom samhällsvetenskap, juridik, handel och administration. Ungdomar som läst estetiska och humanistiska programmet läser i högst utsträckning högskoleutbildningar inom humaniora och konst.

Efter naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet är det vanligast att läsa högskoleutbildningar inom teknik och tillverkning. Det är också det vanligaste ämnesområdet bland ungdomar som läst industritekniska programmet.

Ungdomar som läst barn- och fritidsprogrammet läser oftast en utbildning inom pedagogik och lärarutbildning. Efter naturbruksprogrammet är högskoleutbildningar inom lant- och skogsbruk samt djursjukvård vanligast.

Bland ungdomar som läst vård- och omsorgsprogrammet är det vanligast att läsa högskoleutbildningar inom hälso- och sjukvård samt social omsorg.

Mer utförlig statistik om de vanligaste utbildningsinriktningarna för de ungdomar som befinner sig i högskolestudier tre år efter gymnasieskolan finns på Skolverkets webbplats.³⁵

Etablering efter yrkesutbildning inom komvux

Yrkesutbildning inom komvux bedrivs som enstaka kurser i yrkesämnen eller som sammanhållna yrkesutbildningar. Sammanhållna yrkesutbildningar, även kallade yrkespaket, består av kurser som är relevanta för ett yrkesområde. Syftet med en yrkesutbildning inom komvux är att eleven ska kunna arbeta inom ett valt yrkesområde.

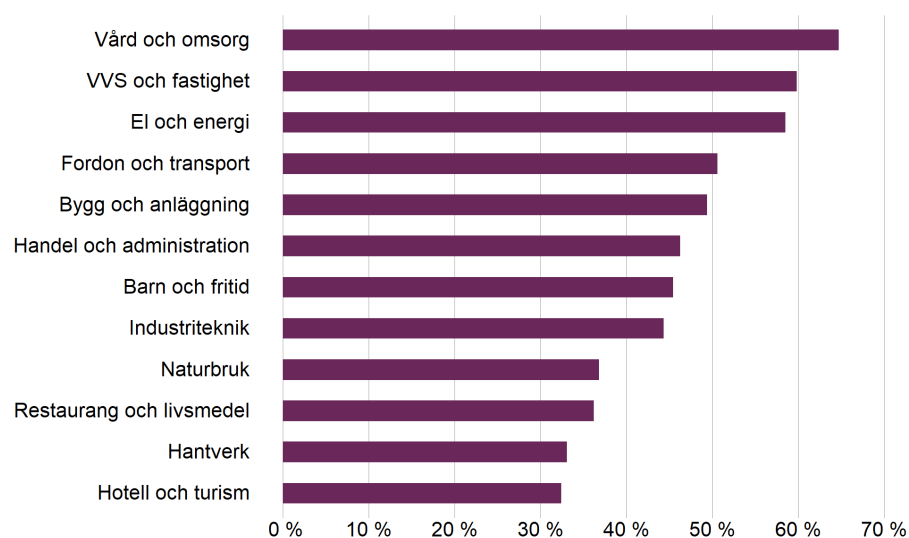
Som figuren nedan visar finns stora variationer i etableringsgrad mellan olika yrkesutbildningar inom komvux. Etableringsgraden är högst bland personer som läst en utbildning inom vård och omsorg (65 procent etablerade), VVS och fastighet (60 procent etablerade) samt el och energi (59 procent etablerade).

Etableringsgraden är lägst bland personer som läst en utbildning inom hotell och turism (32 procent etablerade) och hantverk (31 procent etablerade).

---

35. Skolverkets statistik. Gymnasieskolan, Efter gymnasieskolan, 2020, Tabell 2H.

Figur. Etableringsstatus ett år efter yrkesutbildning inom komvux (andel etablerade i procent).³⁶

Elever som läst längre yrkesutbildningar (800 poäng eller mer) är etablerade på arbetsmarknaden i något högre utsträckning än elever som läst kortare yrkesutbildningar.

Till skillnad från efter gymnasieskolans nationella program finns bara små skillnader mellan kvinnor och mäns etablering efter en yrkesutbildning på komvux. De största skillnaderna i etableringsstatus återfinns bland de yrkesinriktningar med minst antal elever. Det kan dock påverkas av att antalet elever är så pass litet, speciellt uppdelat på kön.³⁷

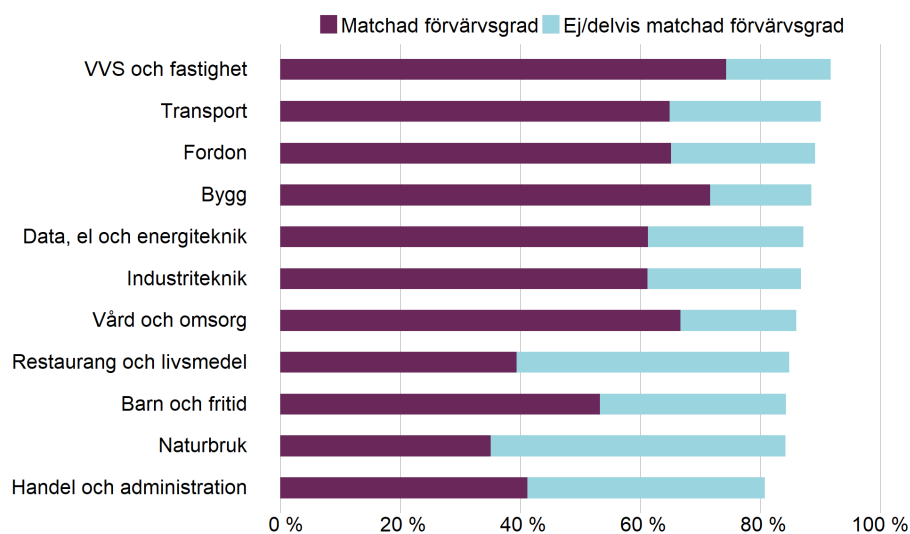
Vilka yrken leder utbildningen till?

Det varierar mellan utbildningsområden hur vanligt det är att arbeta inom ett matchat yrke efter gymnasieskolans yrkesprogram eller yrkesutbildning inom komvux. Matchad förvärvsgrad är ett sätt att mäta hur stor andel av en utbildningsgrupp som arbetar inom ett yrke som är relevant i förhållande till deras utbildning. Som figuren nedan visar är den matchade förvärvsgraden högst bland personer som läst en VVS- och fastighetsutbildning, byggutbildning eller vård- och omsorgsutbildning. Den matchade förvärvsgraden är lägst bland personer som läst en utbildning inom naturbruk, handel- och administration, restaurang- och livsmedel samt barn- och fritid. Efter dessa utbildningar är det mindre än hälften av de utbildade som arbetar i ett yrke som är relevant i förhållande till utbildningsbakgrunden.

³⁶. Elever som slutförde en yrkesinriktning om minst 400 poäng år 2017–2019.

³⁷. Skolverket 2022 *Beskrivande statistik. Etableringen på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2019 och 2020 efter avslutad kommunal vuxenutbildning.*

Figur. Förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad bland personer med gymnasial yrkesutbildning i åldrarna 20–39 år i Sverige.

Källa: SCB

En hög matchad förvärvsgrad tyder på att det finns en stor efterfrågan på arbetsmarknaden på personer med denna utbildning. Om en utbildningsgrupp har en låg matchad förvärvsgrad samtidigt som den totala (matchade och ej matchade) förvärvsgraden är hög så tyder det på att många i gruppen arbetar i andra yrken än de som är mest relevanta utifrån utbildningsbakgrund. Det kan i sin tur tyda på att dessa personer arbetar i delar av arbetsmarknaden där arbetsgivarna inte efterfrågar specifik yrkeskompetens.

Unga och vuxnas efterfrågan

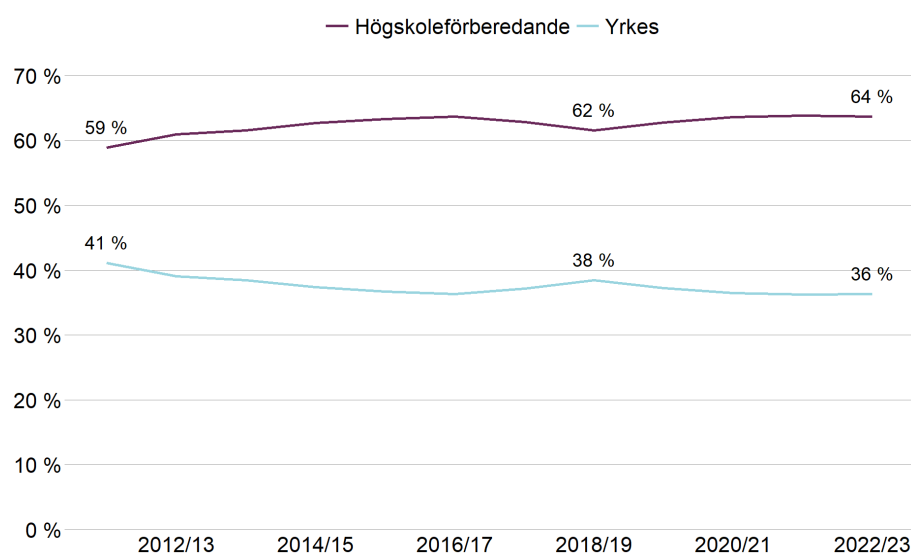
Den andra faktorn som huvudmän ska ta hänsyn till när de dimensionerar gymnasial utbildning är ungdomars efterfrågan på utbildning inom gymnasieskolan och vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux.

Ungdomars efterfrågan på utbildning i gymnasieskolan förändras över tid

I de regionala planeringsunderlagen och i denna rapport använder vi ungdomars sökmönster i gymnasievalet som mått på efterfrågan på gymnasieskolans nationella program. Det bör dock betonas att andelen förstahandssökande bara är en indikator på efterfrågan. Tidigare studier har visat att ungdomars val av gymnasieprogram bland annat påverkas av den sökandes eget intresse, socioekonomisk bakgrund, sociala normer och, inte minst, tillgängligt utbud.³⁸

De senaste tio åren har ungdomars intresse för gymnasieskolans yrkesprogram minskat. En orsak kan vara att elever på yrkesprogrammen mellan 2011 och 2023 behövde välja till de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskolestudier. Sedan höstterminen 2023 ska ett yrkesprogram innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.³⁹

Figur. Utveckling av andel unga som söker till högskoleförberedande program respektive yrkesprogram läsåren 2012/13–2022/23.

38. Skolverket 2022, *Kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå*.

39. 16 kap. 3 § skollagen. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2 till skollagen. De nya bestämmelserna tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2023.

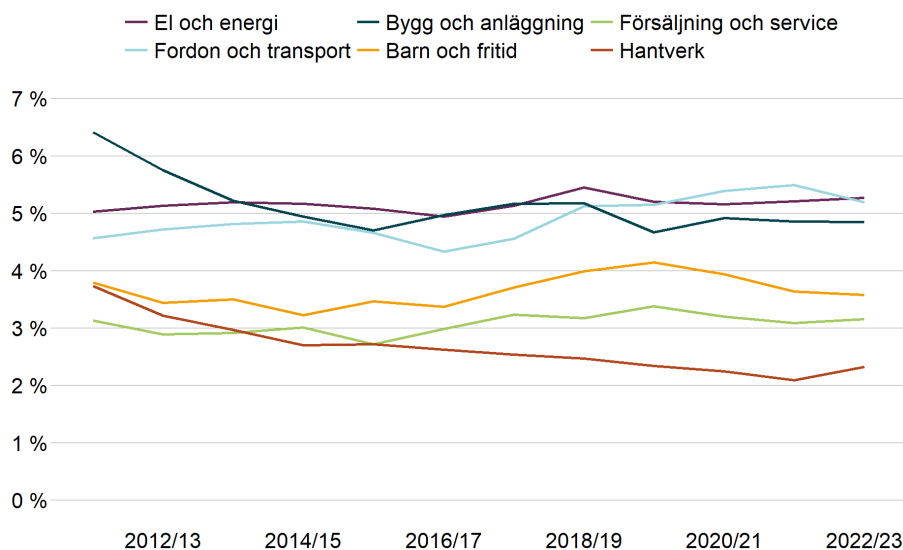

Analysföretaget **Ungdomsbarometern** undersöker löpande hur elever i årskurs 9 ser på gymnasieskolans yrkesprogram. Den senaste undersökningen visar att yrkesprogrammen har börjat öka i attraktivitet igen.

Hur stor andel som söker till ett yrkesprogram respektive högskoleförberedande program varierar mellan länen. Högst andel förstahandssökande till högskoleförberedande program finns i Stockholms län. Där har i genomsnitt 79 procent sökt till ett högskoleförberedande program de senaste tre läsåren. I Norrbottens län är motsvarande siffra 48 procent.

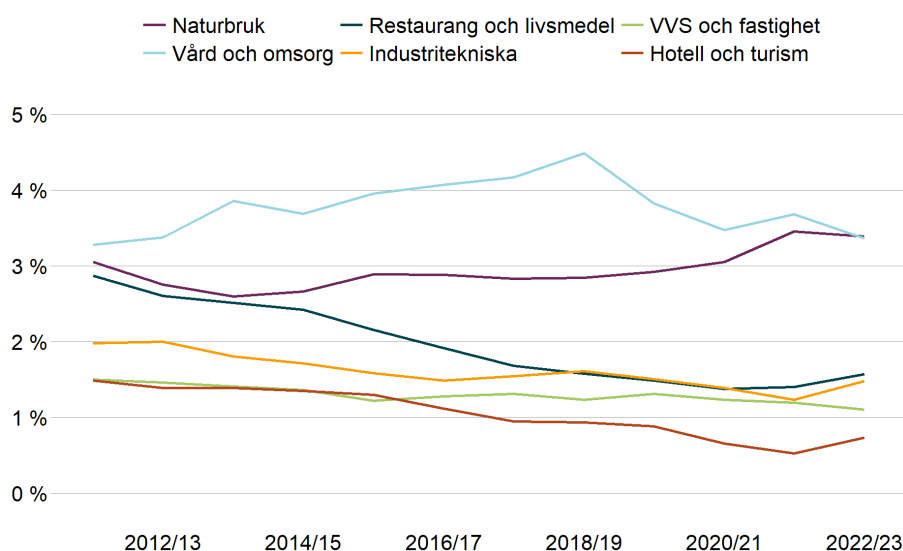
Minskningen av andelen förstahandssökande syns för flera yrkesprogram, inte minst bygg- och anläggningsprogrammet och restaurang och livsmedelsprogrammet.

Figur. Utveckling av andel förstahandssökande per yrkesprogram läsåren 2012/13–2022/23.

Lsåret 2022/23 var el- och energiprogrammet och fordons- och transportprogrammet de mest sökta yrkesprogrammen. De minst sökta yrkesprogrammen var hotell- och turismprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet.

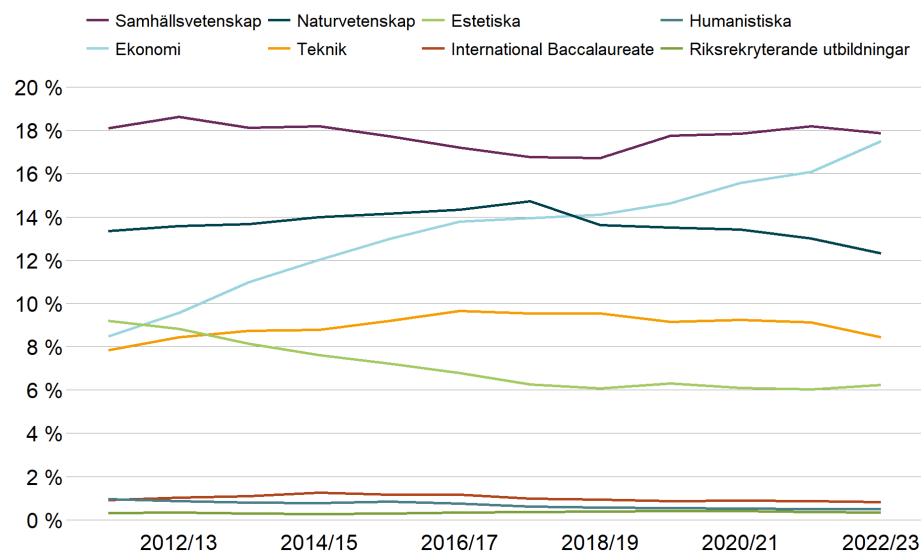
Figur. Utveckling av andel förstahandssökande per yrkesprogram läsåren 2012/13–2022/23.

Vad gäller de högskoleförberedande programmen syns förändringen av förstahandssökande främst för ekonomiprogrammet. Andelen ungdomar som söker till ekonomiprogrammet har ökat från drygt 8 procent läsåret 2012/13 till nästan 18 procent läsåret 2022/23. Andelen förstahandssökande är lägst till estetiska och humanistiska programmet.

Figur. Utveckling av andel förstahandssökande per högskoleförberedande program läsåren 2012/1–2022/23.

Att ett gymnasieprogram är **riksrekryterande** innebär att ungdomar från hela landet kan söka till den på samma villkor. En utbildning kan bland annat bli riksrekryterande om det finns nationell efterfrågan och nationellt intresse av utbildningen.

Figuren ovan visar också utvecklingen av andel förstahandssökande till riksrekryterande gymnasieprogram med egna examensmål och International Baccalaureate (IB). Efterfrågan på dessa program har varit stabil över tid. Dessa program erbjuds endast i ett mindre antal orter över landet.

Ungdomars sökmönster till gymnasieskolan tyder på att det finns fortsatt risk för obalans mellan tillgång och efterfrågan på personer med gymnasial utbildning. Medan efterfrågan på yrkesprogrammen har minskat, har efterfrågan på högskoleförberedande utbildning ökat. Dessutom har andelen förstahandssökande minskat till två av de tre yrkesprogram som SCB bedömer att det finns risk för stor brist på utbildade ifrån. Läsåret 2022/23 var det färre än 2 procent av landets ungdomar som sökte till industritekniska programmet och bara drygt 3 procent sökte till vård- och omsorgsprogrammet.

Ungdomars efterfrågan varierar mellan länen men några mönster återkommer

De regionala planeringsunderlagen visar att vissa mönster i ungdomars efterfrågan på gymnasieskolans program finns i många län. Inte minst är andelen förstahandssökande låg för flera av de yrkesprogram som utbildar mot branscher där kompetensbehoven är som störst.

Andelen förstahandssökande till vård- och omsorgsprogrammet har minskat i många län. I elva av länen är det en lägre andel som söker till programmet idag jämfört med 2018. Det är också en låg andel som söker till industritekniska

programmet. Endast i Gävleborgs län och Norrbottens län är det fler än 2 procent av ungdomarna som söker till programmet i första hand. I de flesta länen har efterfrågan på industritekniska programmet varit oförändrad jämfört med 2018. I fyra län har efterfrågan minskat och i fyra har den ökat. I många län är det dessutom en lägre andel ungdomar som söker till programmet än platser som erbjuds. Det betyder att det finns utbildningsplatser på programmet som står tomma i flera län.

Samtidigt har efterfrågan på ekonomiprogrammet ökat i alla län utom i Värmlands län. I Värmlands län har andelen förstahandssökande inte förändrats jämfört med 2018.

För följande program finns stora regionala skillnader i ungdomars efterfrågan:

- andelen förstahandssökande till fordons- och transportprogrammet har varierat mellan 2 procent i Stockholms och 12 procent i Jämtlands län.⁴⁰
- till bygg- och anläggningsprogrammet har andelen förstahandssökande varierat mellan 1 procent i Stockholms och 11 procent i Dalarnas län.
- andelen förstahandssökande till ekonomiprogrammet har varierat mellan 12 procent i Värmlands, Dalarnas och Västernorrlands län och 23 procent i Stockholms län.
- till naturvetenskapsprogrammet har andelen förstahandssökande varierat mellan 8 procent i Gävleborgs och Gotlands län och 17 procent i Stockholms län.

Vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux är svår att värdera

Vuxnas efterfrågan på och behov av yrkesutbildning inom komvux är svår att uppskatta, inte minst på grund av att den potentiella målgruppen för komvux är heterogen och varierar över tid. Det gör att även efterfrågan och behov kan se olika ut.

Ett sätt att mäta vuxnas efterfrågan på yrkesutbildning inom komvux är att undersöka söktryck; det vill säga förhållandet mellan antalet utbildningsplatser och antalet personer som söker till utbildningen. Att mäta söktryck till komvux är dock svårt av flera skäl. Dels finns ingen nationell statistik över antal utbildningsplatser och sökande, dels sker både utbildningsstarter och antagning till komvux kontinuerligt över året vilket försvårar jämförelser mellan kommuner och utbildningar. Dessutom är det många huvudmän som inte har ett förutbestämt antal platser på respektive utbildning. I stället anpassas antalet platser utifrån behov och efterfrågan. Vuxna som söker utbildning inom komvux kan också söka till flera utbildningar samtidigt. Det gör att uppgifter om söktryck till komvuxutbildningar per definition blir mer trubbiga än söktryck till gymnasieskolans nationella program.

---

40. Andel förstahandssökande i genomsnitt, åren 2020/21–2022/23.

Precis som ungdomars efterfrågan på utbildning i gymnasieskolan påverkas också vuxnas efterfrågan på utbildning inom komvux av vilket utbud som finns tillgängligt.

Att mäta behov av utbildning är än svårare eftersom möjligheten till etablering inte bara beror på en persons egenskaper utan i hög grad också på det ekonomiska läget och läget på arbetsmarknaden. I vilken utsträckning en person behöver utbildas sig för att kunna etablera sig eller stärka sin ställning på arbetsmarknaden påverkas av hur behovet av arbetskraft och konkurrensen om jobben ser ut. I högkonjunktur är behovet av arbetskraft stort. Då kan arbetsgivare som har svårt att hitta rätt kompetens vara mer flexibla med vilka kvalifikationer de efterfrågar när de rekryterar. När tillgången på personer med rätt utbildning är större kan arbetsgivarna ställa högre krav på kompetens. Det gör att vuxnas behov av utbildning kan antas öka när arbetsmarknadsläget försämras och minska när läget på arbetsmarknaden förbättras. Vuxnas behov av utbildning är således både mer föränderligt och mer kontextberoende än efterfrågan på utbildning.

Vuxnas behov av utbildning handlar mycket om förutsättningarna att etablera sig

Enligt Arbetsförmedlingen är en fullföljd gymnasieutbildning en nyckelfaktor för att kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. För personer som bara har förgymnasial utbildning finns betydligt färre jobbmöjligheter och de löper också större risk för arbetslöshet.⁴¹ Arbetsgivare som rekryterar gymnasialt utbildade efterfrågar framför allt yrkesutbildad arbetskraft. Dessutom råder det brist på yrkesutbildade inom flera områden i hela landet. För många av de personer som behöver läsa en gymnasial utbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden är därför yrkesutbildning inom komvux ett relevant alternativ. Det innebär att andelen arbetslösa som inte har en fullföljd gymnasieutbildning är en indikation på behovet av yrkesutbildning inom komvux på gymnasial nivå.

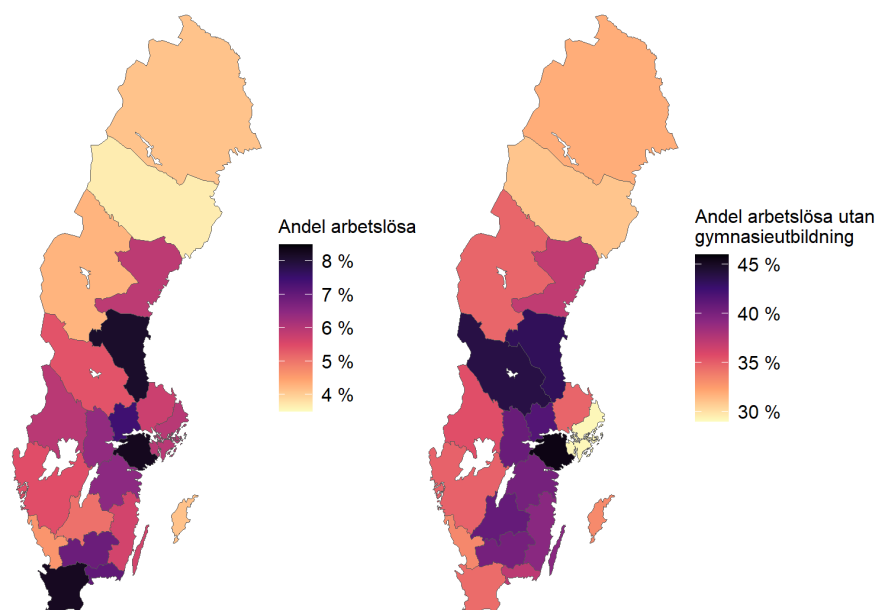
År 2023 var det 35 procent av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen som inte hade en fullföljd gymnasieutbildning i Sverige.⁴² Som figuren nedan visar varierar både arbetslöshetsnivå och andel arbetslösa som saknar gymnasieutbildning mellan länen. Högst andel arbetslösa utan gymnasieutbildning finns i Södermanlands, Dalarnas och Gävleborgs län. Andelen arbetslösa utan gymnasieutbildning är lägst i Stockholms, Norrbottens, Västerbottens och Gotlands län.

---

41. Arbetsförmedlingen 2023.

42. Arbetsförmedlingen 2023.

Figur. Arbetslöshetsnivå och andel arbetslösa utan fullständig gymnasieutbildning per län andra kvartalet år 2023.

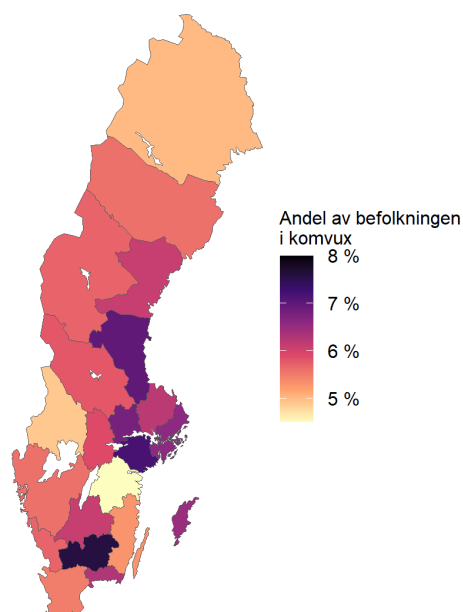
Andelen arbetslösa som saknar fullföljd gymnasieutbildning har ökat över tid. Sveriges kommuner och regioner (SKR) bedömer att det kommer att bli fler som studerar inom komvux de närmaste åren. Anledningen är att fler väntas behöva kompetensutveckla eller omskola sig för att möta behoven på arbetsmarknaden. SKR pekar också på att Arbetsförmedlingen har i uppdrag att anvisa fler arbetslösa till reguljära studier. Eftersom en stor del av gruppen arbetslösa är personer utan gymnasieutbildning väntas fler anvisningar ske till utbildning inom komvux på gymnasial nivå.⁴³ Arbetsgivare som rekryterar gymnasialt utbildade söker idag främst yrkesutbildad arbetskraft. Det är därför rimligt att anta att många arbetslösa kommer anvisas till yrkesutbildningar inom komvux på gymnasial nivå för att stärka sina chanser till etablering.

Andel i komvuxstudier varierar mellan länen

Eftersom det finns ett stort behov av gymnasialt yrkesutbildade på arbetsmarknaden kan en yrkesutbildning inom komvux vara ett bra sätt för de arbetslösa personer som behöver kompetensutveckla sig att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Hur stor andel av befolkningen som går en utbildning inom komvux varierar mycket mellan länen. Andelen i komvuxstudier är högst i Kronobergs län (8 procent) och lägst i Östergötlands län (5 procent). Andelen i komvuxstudier är generellt högre i län med en högre andel arbetslösa utan gymnasieutbildning. Det gäller inte minst Gävleborgs och Södermanlands län. Det finns emellertid också län där andelen arbetslösa utan gymnasieutbildning är relativt hög, samtidigt som andelen i komvuxstudier är lägre jämfört med andra län. Det gäller till exempel Dalarnas och Skånes län. I dessa län kan det finnas särskilt stora skäl att utöka det totala antalet platser inom yrkesinriktad komvux.

43. SKR:s webbplats om vuxenutbildning (230913).

Figur. Andel av befolkningen som läser en utbildning inom komvux per län, år 2022.⁴⁴

Få sökande till flera yrkesutbildningar inom komvux

SKR har genomfört en enkätstudie om söktrycket till olika yrkesutbildningar inom komvux under 2022, riktad till huvudmän för komvux.⁴⁵ Undersökningen visar att söktrycket varierar mycket mellan utbildningar. År 2022 var det färre sökande än utbildningsplatser inom hotell och turism, industriteknik, restaurang och livsmedel, handel och administration samt bygg och anläggning i mer än hälften av kommunerna. Till utbildningar inom hotell och turism och industriteknik var söktrycket lågt i mer än 60 procent av kommunerna. Tre av utbildningarna som har lågt söktryck i många kommuner är alltså samma utbildningar som SCB bedömer att det finns risk för brist på utbildade ifrån.

Samtidigt var det fler sökande än platser till flera utbildningar. Att det är fler sökande än platser är vanligast för utbildningar inom barn och fritid samt fordon och transport. Till dessa utbildningar är söktrycket högt i cirka en tredjedel av kommunerna. Värt att notera är att SCB bedömer att det med nuvarande utbildningsdimensionering finns risk för överskott på arbetskraft med utbildning inom barn och fritid och transport på sikt.

SKR framhåller att få sökande är ett av de vanligaste hindren för att huvudmän ska kunna bredda utbudet av yrkesutbildning inom komvux.⁴⁶ Att det är svårt att hitta tillräckligt många elever till vissa utbildningar är något som också framkommit i Skolverkets regionala dialoger med huvudmän för komvux. Flera deltagare beskriver, både i årets dialog och under tidigare dialoger, att de kan erbjuda fler utbildningar men att det är svårt att rekrytera elever och fylla utbildningsplatserna.⁴⁷

44. Andel invånare 20–64 år som deltar i vuxenutbildning, genomsnitt av respektive läns kommuner. Källa: Kolada, Skolverkets bearbetning.

45. Totalt 242 kommuner (83 procent) svarade på enkäten som SKR skickade ut. Av dessa svarade 221 kommuner att de var huvudmän för komvux på gymnasial nivå och gick vidare till att besvara resterande frågor i enkäten.

46. SKR 2023, *Söktrycket till yrkesutbildningar inom komvux*.

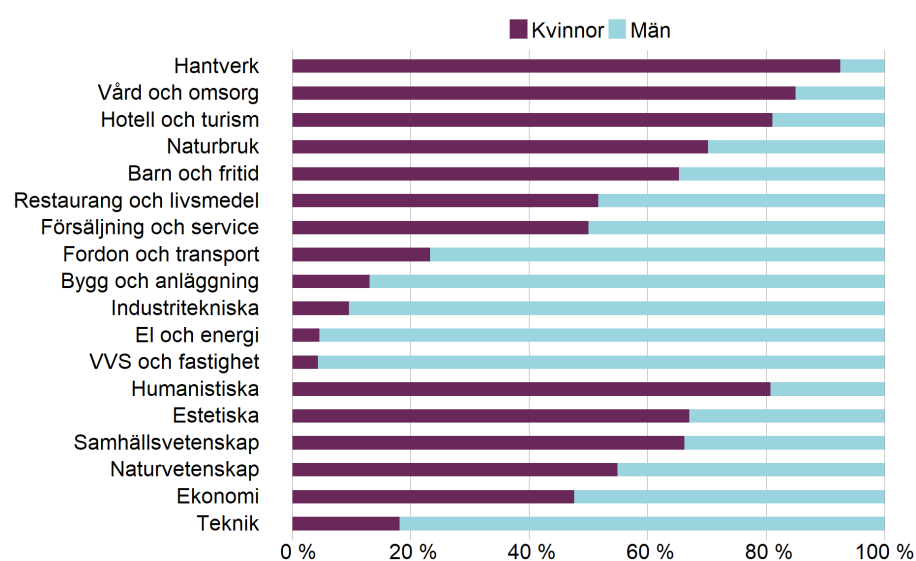
47. Skolverket, 2023. *Regionala dialoger om komvux 2023 – En lägesbild av utvecklingen inom komvux*. Rapport 2023:08.

Kvinnor och män efterfrågar olika utbildningar inom både gymnasieskolan och komvux

Det finns tydliga könsmönster i ungdomars sökmönster till gymnasieskolan. Till el- och energiprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet, industri-tekniska programmet, bygg- och anläggningsprogrammet och teknikprogrammet är mindre än 20 procent av de förstahandssökande kvinnor. Till estetiska programmet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet är mindre än 20 procent av de sökande män.

Endast till ekonomiprogrammet, försäljnings- och serviceprogrammet, naturvetenskapsprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet är könfördelningen bland de förstahandssökande någorlunda jämn.

Figur. Könsfördelning bland förstahandssökande till gymnasieskolan, läsåret 2022/23.

Liknande mönster finns även bland eleverna på yrkesinriktad komvux, även om könsskillnaderna inte är lika stora. Bland de som söker utbildningar inom barn- och fritid, hantverk, försäljning och service, vård och omsorg, hotell och turism, naturbruk och restaurang och livsmedel är mer än 70 procent kvinnor. På utbildningar inom VVS och fastighet, el och energi samt industri teknik är det i stället en stor övervikt av män bland de sökande.

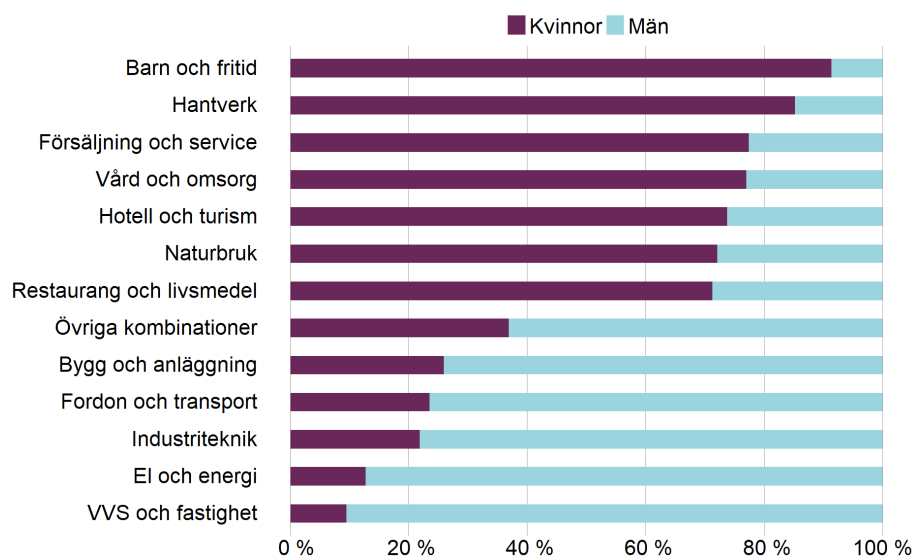

Könsskillnader i utbildningsval

Jämställdhetsmyndigheten har gjort en **forskningsgenomgång av könsskillnader i utbildningsval**. Följande faktorer driver och upprätthåller könsskillnader i utbildningsval:

- Individens intresse och uppfattning om egna förmågor
- Individens värderingar, attityder och yrkesmål
- Familjebakgrund och omgivning
- Information och vägledning
- Skilda villkor i könskodade områden (löner, karriärmöjligheter)
- Föreställningar i skolmiljön om kön, valfrihet och kompetens
- Utbildningsutbud och utbildningspolitiska reformer
- Elevsammansättning, ämneskulturer och normer
- Löner och karriärmöjligheter
- Lokalt utbildningsutbud och lokal arbetsmarknad

Figur. Könsfördelning bland elever på yrkesutbildning inom komvux, år 2022.

Värt att notera är att flera av utbildningarna som har de största könsskillnaderna bland elever och sökande är samma utbildningar som SCB bedömer att det är risk för brist på utbildade i från. Till industritekniska programmet i gymnasieskolan är mindre än 10 procent av de förstahandssökande kvinnor. På industriteknisk utbildning inom komvux är bara drygt 20 procent av eleverna kvinnor. För vård och omsorgsutbildning gäller det motsatta: bara cirka 15 procent av de förstahandssökande till gymnasieskolans program är män och bara drygt 20 procent av eleverna inom komvux är män.

Om könsfördelningen är mycket ojämn på en utbildning eller i ett yrke tyder det på att det finns könsstereotypa föreställningar som gör att inte alla ser det som ett reellt alternativ. Det betyder att det finns potential att arbeta för att synliggöra utbildningar och relevanta yrken för fler, för att öka antalet som utbildas.

Utbud av gymnasial utbildning

Kommunal huvudman:
ca 248 000 elever

Regional huvudman:
ca 2 400 elever

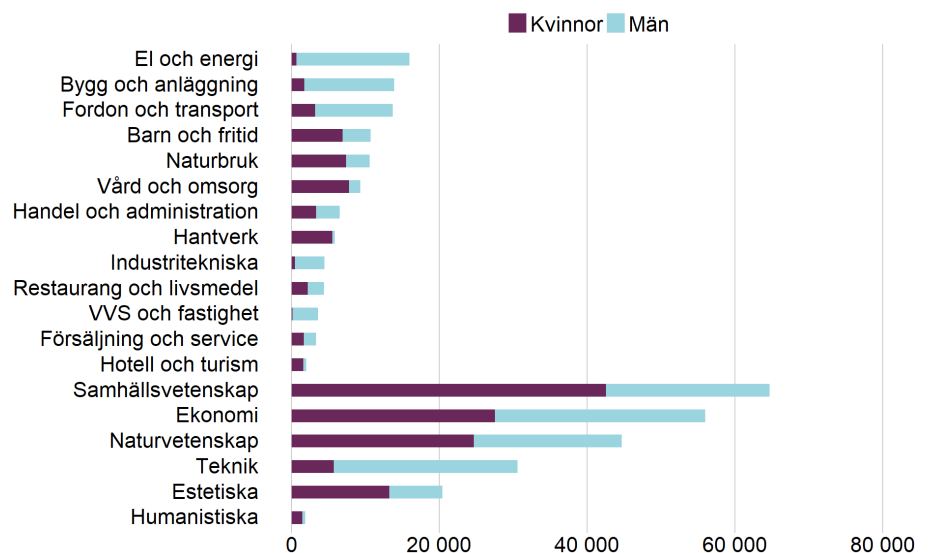
Enskild huvudman:
ca 114 000 elever

Utbudet i gymnasieskolan

Läsåret 2022/23 fanns det ca 364 000 elever i gymnasieskolan, varav drygt 327 000 läste ett nationellt program och drygt 37 000 ett introduktionsprogram.

Eftersom utgångspunkten för huvudmännens dimensionering av gymnasieskolans program fram till nu varit ungdomars efterfrågan på utbildning speglar utbildningsutbudet i hög grad tidigare elevkullars sökmönster.⁴⁸ Det är därför förväntat att samma program som har en hög andel förstahandssökande (samhällsvetenskaps-, ekonomi- och naturvetenskapsprogrammet) också är de största programmen sett till antalet elever.

Figur. Antal kvinnor och män på gymnasieskolans nationella program, läsåret 2022/23.

Bland yrkesprogrammen är elevantalet högst på el- och energiprogrammet och bygg- och anläggningsprogrammet. Programmen med lägst antal elever är humanistiska programmet och hotell- och turismprogrammet.

De flesta nationella program i gymnasieskolan finns idag i de flesta län i Sverige, men programmens andel av utbudet varierar mellan länen. Humanistiska och industritekniska programmet samt hotell- och turismprogrammet är de program som erbjuds i lägst utsträckning. Humanistiska programmet saknas helt i åtta län. Industritekniska programmet och hotell- och turismprogrammet saknas i ett län vardera. Dessa tre program utgör också en mycket liten andel av de planerade platserna i länen de erbjuds i. Även VVS- och fastighetsprogrammet utgör som regel en mycket liten andel av länens utbildningsutbud.

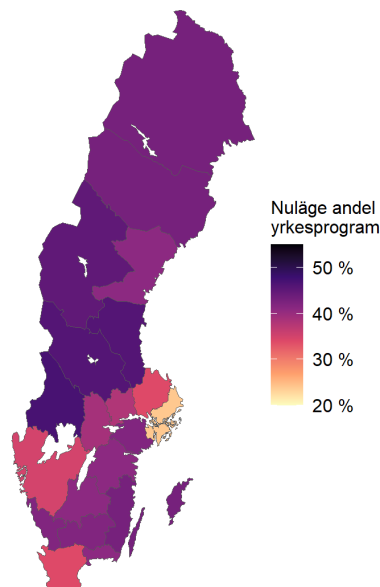
48. Detta reglerades tidigare i 15 kap. 9 a § skollagen.

Utbildningsutbudet varierar mellan länen

En av de största skillnaderna mellan länen utbildningsutbud är hur stor andel platser som erbjuds på högskoleförberedande program respektive yrkesprogram.

Figur. Figuren visar andelen yrkesprogram i respektive län (nuläge).⁴⁹

Som kartan visar är yrkesprogrammets andel av de erbjudna platserna högst i Värmlands, Gävleborgs, Dalarnas och Jämtlands län, och lägst i Stockholms, Uppsalas, Västra Götalands och Skånes län.

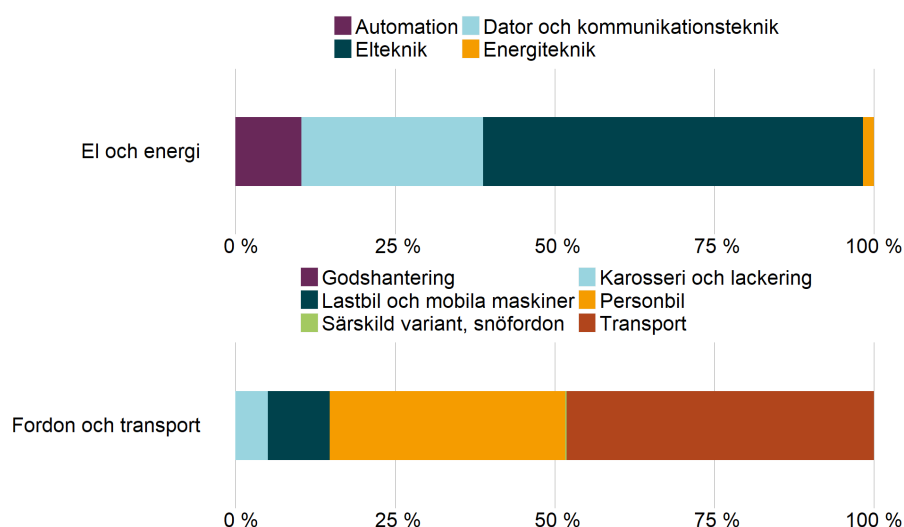
I Stockholms län, som har lägst andel yrkesprogram i landet, utgör yrkesprogrammen bara 24 procent av de erbjudna platserna. Det kan jämföras med Värmlands län där yrkesprogrammen utgör 46 procent av de erbjudna platserna.

Lägre efterfrågan på några av de utbildningsinriktningar som behövs på arbetsmarknaden

I avsnittet om arbetsmarknadens behov pekar vi på att elevens utbildningsinriktning verkar ha särskilt stor betydelse för möjligheten att snabbt etablera sig efter avslutade studier för utbildade inom el- och energi, fordon och transport, naturbruk samt VVS och fastighet. Det finns dock en obalans mellan vilka inriktningar som eleverna efterfrågar och vad som efterfrågas på arbetsmarknaden. Figuren nedan visar hur eleverna i årskurs 2 och 3 fördelar sig på de olika inriktningarna på fyra gymnasieprogram. Elever i år 1 har vanligen ännu inte valt någon inriktning på sin utbildning och har därför inte inkluderats.

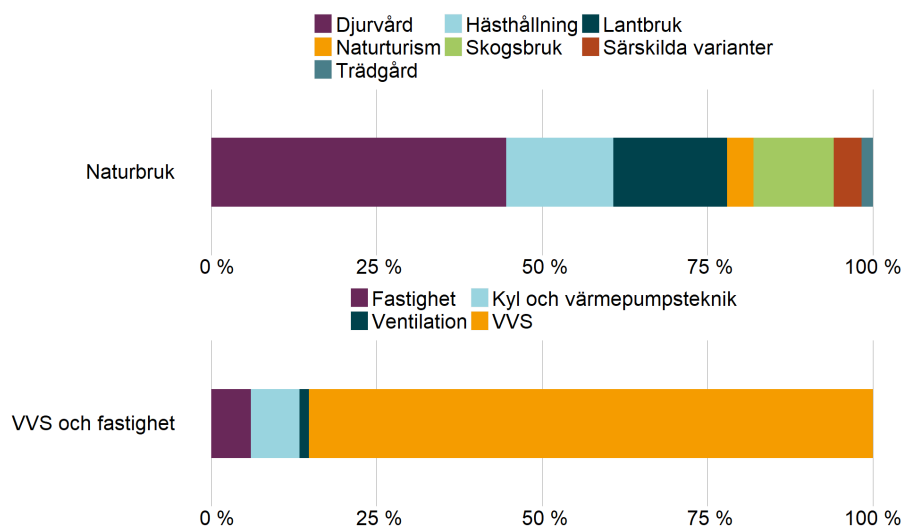
⁴⁹. Skolverket har samlat in uppgifter om antal planerade platser på de nationella programmen från Sveriges antagningskanslier och skolor med egen antagning. Uppgifterna samlades in våren 2023.

Figur. Andel elever per inriktning i el- och energi samt fordon- och transportprogrammet, årskurs 2 och 3, läsåret 2022/23.⁵⁰

För el- och energiprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet är inriktningarna som bransch- och regionföreträdare lyft fram som särskilt kritiska (inriktningen automation och inriktningen ventilation) de minsta sett till antal elever. För fordons- och transportprogrammet är transportinriktningen den vanligaste inriktningen bland eleverna.

Figur. Andel elever per inriktning i naturbruksprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet, årskurs 2 och 3, läsåret 2022/23.⁵¹

50. Elever som inte går någon inriktning har tagits bort.

51. Elever som inte går någon inriktning har tagits bort.

Den största inriktningen inom naturbruk är djurvård. Bransch- och regionföreträdare menar att det finns ett mindre arbetsmarknadsbehov av utbildade inom djurvård. Samtidigt är denna inriktning den näst största bland eleverna på naturbruksprogrammet. Statistik över antal elever per inriktning för samtliga gymnasieprogram finns i bilaga 1.

Riksrekryterande gymnasieutbildningar och TE4

Läsåret 2022/23 bedrevs TE4 vid 39 skolenheter i Sverige, i 35 olika skolkommuner. Fyra riksrekryterande utbildningar med egna examensmål bedrevs i 16 olika skolkommuner.

Figur. Antal och andel kvinnor och män på TE4 och riksrekryterande utbildning läsåret 2022/23

Utbildning	Totalt antal elever	Män	Kvinnor	Andel kvinnor
Gymnasieingenjör	459	404	56	12 %
Flygteknikutbildning	473	404	69	15 %
Marinteknikutbildning	112	107	5	4 %
Sjöfartsutbildning	339	294	45	13 %
Yrkesdansutbildning	63	19	44	70 %

Gymnasieskolans introduktionsprogram

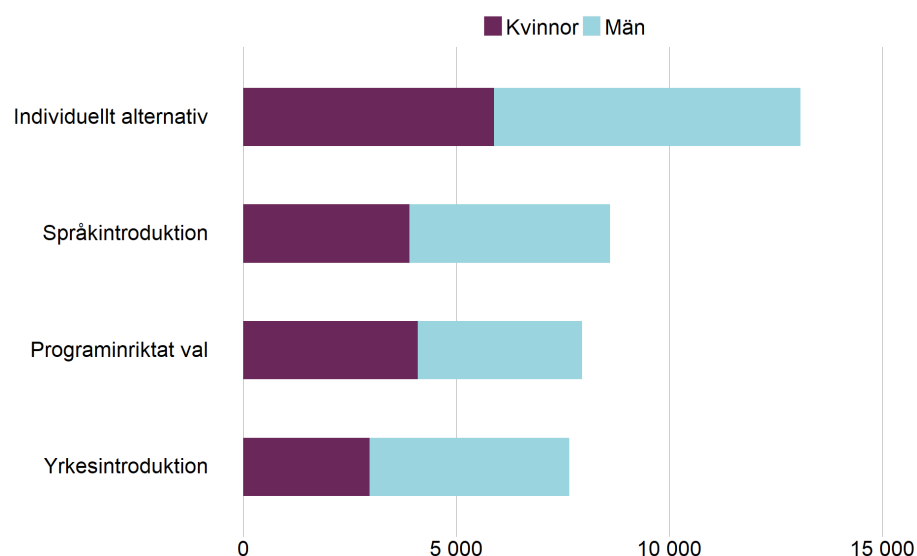
Ungdomar som inte är behöriga till ett nationellt program har rätt att gå ett introduktionsprogram.⁵² Behovet av utbildningsplatser på introduktionsprogram påverkas alltså i hög grad av hur många elever som efter grundskolan inte blivit behöriga till nationella program i gymnasieskolan.

Läsåret 2021/22 hade 15 procent av eleverna i årskurs 9 i hela landet inte uppnått behörighet till nationellt program från grundskolan. Andelen har varit relativt stabil över tid. Andelen som inte uppnått behörighet varierar mellan länen, från cirka 11 procent i Gotlands och Stockholms län till cirka 20 procent i Örebros och Kronobergs län.

Som figuren nedan visar är individuellt alternativ det vanligaste introduktionsprogrammet bland elever som inte är behöriga till gymnasieskolans nationella program.

52. 17 kap. 8–12 §§ skollagen.

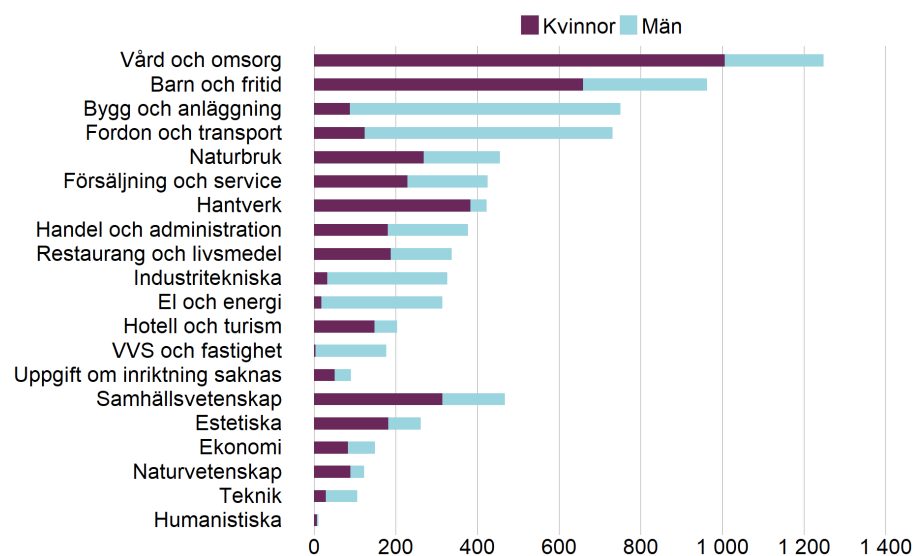
Figur. Antal elever per introduktionsprogram, läsåret 2022/23.

De nya bestämmelserna om att huvudmän ska ta hänsyn till arbetsmarknadens behov vid planering och dimensionering av utbildning omfattar programinriktat val och yrkesintrödn utformade för en grupp elever.⁵³

Vård och omsorg och barn- och fritid är de vanligaste utbildningsinriktningarna bland eleverna som läser programinriktat val. På dessa utbildningar är det också en högre andel kvinnor än män.

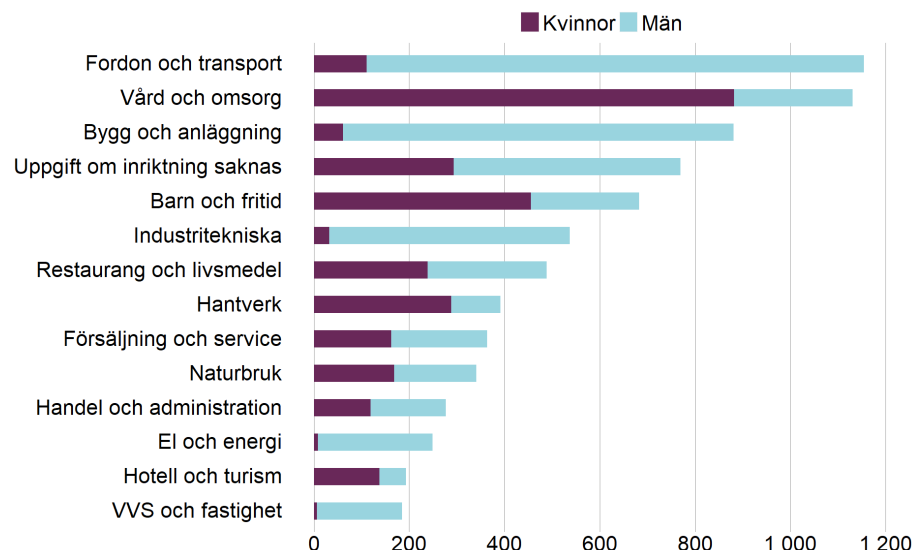
Figur. Antal elever på introduktionsprogrammet programinriktat val per programområde, läsåret 2022/23.

53. 15 kap. 30 b § skollagen.

Bland elever som läser yrkesintroduktion är de vanligaste utbildningarna fordon- och transport, vård och omsorg samt bygg och anläggning. Minst vanligt är VVS och fastighet, hotell och turism samt el och energi.

Figur. Antal elever per yrkesområde på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion läsåret 2022/2023.

En utmaning vid planering av gymnasieskolans introduktionsprogram är att i förväg veta hur många elever som kommer att söka till respektive nationellt program och hur många som kommer att bli behöriga. I Skolverkets diskussioner med huvudmännen har det framkommit att programinriktat val och yrkesintroduktion ofta erbjuds primärt inom utbildningsområden där det finns platser kvar efter den ordinarie antagningen till gymnasieskolan. Detta riskerar att begränsa elevers möjlighet att välja utbildning.

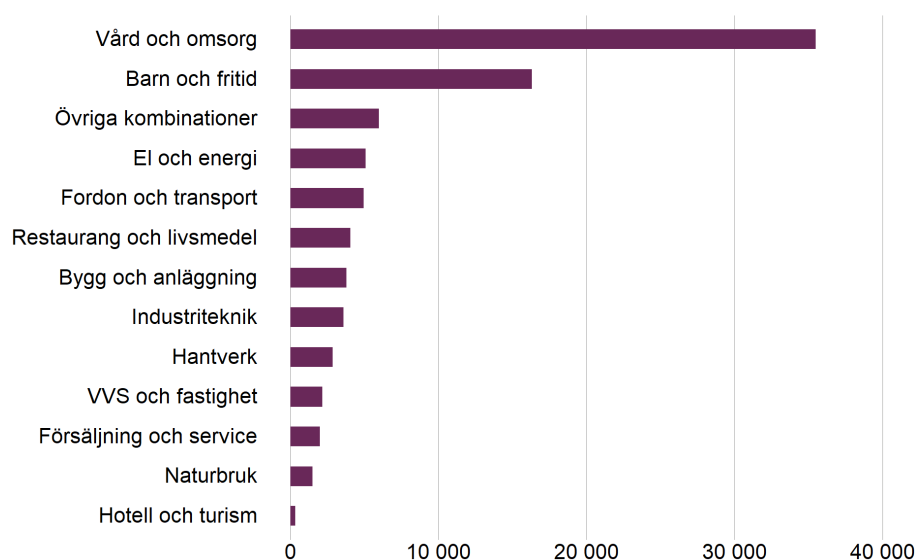
Skolverket bedömer att det vore en fördel om huvudmän i högre grad planerade och dimensionerade för introduktionsprogrammen specifikt för att öka såväl ungdomars möjlighet till etablering som arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Detta gäller inte minst yrkesintroduktion som har som uttalat mål att förbereda eleverna för ett yrke.

Utbud av yrkesutbildning inom komvux

Skolverket har inte uppgifter om antal planerade eller erbjudna utbildningsplatser inom komvux. Dessutom anpassar många huvudmän antal utbildningsplatser utifrån antalet sökande. Vi visar därför utbudet av yrkesutbildning inom komvux med hjälp av antalet elever som genomgått sådan utbildning.

År 2022 läste totalt 44 100 personer en yrkesutbildning inom komvux om minst 400 poäng i kurser i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde. Av dessa läste 40 procent en utbildning inom vård och omsorg och 18 procent en utbildning inom barn och fritid.

Figur. Antal elever på yrkesutbildning inom komvux, år 2022.

Vård och omsorg är den största yrkesinriktningen i samtliga län, även om andelen elever varierar mellan strax under 40 och drygt 50 procent. I 19 län är barn och fritid den näst största inriktningen.⁵⁴ Vilken yrkesinriktning som är tredje och fjärde störst varierar mellan länen. Fordon och transport är den tredje eller fjärde största yrkesinriktningen i totalt elva län. El och energi, bygg och anläggning samt restaurang och livsmedel är tredje eller fjärde största i sju län vardera.

Mellan 2018–2022 har det totala elevantalet på utbildningar inom vård och omsorg, VVS och fastighet, restaurang och livsmedel samt försäljning och service minskat i landet. På resterande yrkesinriktningar har antalet elever ökat.

⁵⁴. I länen där barn och fritid inte är näst störst är utbildning inom fordon och transport eller industriteknik störst.

Referenser

Arbetsförmedlingen 2023, *Arbetsmarknadsläget i Sveriges län kvartal 2 2023*.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) 2023 *Hur ser elevers preferenser ut inför val av gymnasieskola?*

Jämställdhetsmyndigheten 2022, *Val efter eget kön, En kunskapssammanställning om könsskillnader i utbildningsval*.

Kommittédirektiv *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning* Dir. 2018:17.

Regeringens proposition *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet* (Prop. 2016/17:104).

SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*.

Statistiska centralbyrån 2022, *Vilka utbildningar ger jobb? Arbetskraftsbarometern 2022*.

Statistiska centralbyrån 2020, *Trender och prognoser 2020*.

Skolverket 2023, *Regionala dialoger om komvux 2023 – En lägesbild av utvecklingen inom komvux*. Rapport 2023:08.

Skolverket 2023, *Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet 2023*.

Skolverket 2022, *Beskrivande statistik. Etableringen på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2019 och 2020 efter avslutad kommunal vuxenutbildning*.

Skolverket 2022, *Kunskapsöversikt om faktorer som har betydelse för elevers val av utbildning på gymnasial nivå*.

Skolverkets statistik. *Gymnasieskolan, Efter gymnasieskolan, 2020, Tabell 2C och 2D*.

Skolverkets statistik. *Gymnasieskolan, Efter gymnasieskolan, 2020, Tabell 2H*.

Svenskt Näringsliv 2023, *Vem ska göra jobbet? Företagens kompetenslarm och kommunernas roll i att komma till rätta med kompetensbristen*.

Sveriges kommuner och regioner 2023, *Söktrycket till yrkesutbildningar i komvux*.

Sveriges kommuner och regioners webbplats om vuxenutbildning, 2023-09-13 *Ungdomsbarometern, Attityder till yrkesprogram. En återkommande studie bland elever i åk. 9, 2023*.

Universitetskanslersämbetet 2021, *Prognoser för behovet av högskoleutbildade*.

Bilaga 1. Antal elever per inriktning inom gymnasieskolans yrkesprogram

Program	Inriktning	Antal elever (2022/23)
Barn och fritid	Ingen inriktning (år 1)	3 603
	Pedagogiskt arbete ⁵⁵	2 343
	Pedagogiskt och socialt arbete	2 167
	Fritid och hälsa	2 081
	Uppgift om inriktning saknas	278
	Socialt arbete ⁵⁶	273
Bygg och anläggning	Husbyggnad	5 971
	Ingen inriktning (år 1)	4 898
	Anläggningsfordon	1 253
	Måleri	997
	Mark och anläggning	477
	Plåtslageri	335
	Uppgift om inriktning saknas	4
El och energi	Elteknik	6 137
	Ingen inriktning (år 1)	5 666
	Dator- och kommunikationsteknik	2 940
	Automation	1 063
	Energiteknik	174
	Uppgift om inriktning saknas	18
Fordon och transport	Ingen inriktning (år 1)	4 736
	Transport	4 316
	Personbil	3 304
	Lastbil och mobila maskiner	864
	Karosseri och Lackering	457
	Särskilda varianter	21
	Godshantering ⁵⁷	1
	Uppgift om inriktning saknas	1

55. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

56. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

57. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

Program	Inriktning	Antal elever (2022/23)
Försäljning och service	(Saknar inriktning)	3 465
Handel och administration	Handel och service ⁵⁸	6 164
	Administrativ service ⁵⁹	262
	Uppgift om inriktning saknas	21
Hantverk	Frisör, barberare och hår- och makeupstylist	3 536
	Frisör ⁶⁰	911
	Övriga hantverk	852
	Textil design	249
	Finsnickeri	167
	Florist	161
	Uppgift om inriktning saknas	15
Hotell och turism	(Saknar inriktning)	1 386
	Hotell och konferens ⁶¹	408
	Turism och resor ⁶²	246
	Uppgift om inriktning saknas	0
Industritekniska	Produkt och maskinteknik	1 585
	Svetsteknik	1 445
	Uppgift om inriktning saknas	949
	Driftsäkerhet och underhåll	347
	Processteknik	143
Naturbruk	Djurvård	4 726
	Lantbruk	1 822
	Hästhållning	1 714
	Skogsbruk	1 279
	Särskilda varianter	451
	Naturturism	425
	Trädgård	178
	Uppgift om inriktning saknas	19
Restaurang och livsmedel	Kök och servering	2 101
	Ingen inriktning (år 1)	1 723
	Bageri och konditori	595
	Uppgift om inriktning saknas	2
	Färskvaror, delikat o. catering	1

58. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

59. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

60. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

61. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

62. Inriktning som tidigare fanns på programmet.

Program	Inriktning	Antal elever (2022/23)
Riksrekryterande utbildningar	Flygteknik	473
	Sjöfart	339
	Marinteknik	112
	Yrkesdansarutbildning	63
VVS och fastighet	VVS	2 087
	Ingen inriktning (år 1)	1 166
	Kyl- och värmepumpsteknik	180
	Fastighet	147
	Ventilation	35
	Uppgift om inriktning saknas	0
Vård och omsorg	(Saknar inriktning)	9 309

Skolverket

www.skolverket.se